

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Ianvarii Et Febrvarii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258

II. & XV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77365](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77365)

VITA DVORVM MAGNORVM MACARIO-
RVM, VNIVS AEGYPTII, ALTERIVS ALEXAN-
drini, necnon & Marci monachi, per Palladium epi-
scopum Cappadociae scripta.

2. & 16. IA-
NVARIIVS.

Pfal. 5.

Macarij
duo disci-
puli.

4. Reg. 5.

Cibus & po-
tus mona-
chorum.

Miraculum
S. Macarij.

Malefici
praestigia.

LLA quæ de prædicabilibus ac beatis referuntur viris duobus Macarijs, vt innumera atque infidelibus incredibilia, dubito referre vel scribere, nè fortè etiã mendacis nomen incurram. Quòd autem apud Deum pereant omnes, qui loquuntur mendacium, sententia sancti Spiritus declarat. Me itaque, fidelissime virorum Lausc, gratia Domini non mentiente, tu quoquè sanctorum triumphis incredulus non existas.

Ex his duobus Macarijs, vnus quidem genere Aegyptius, alter verò iunioris tempus ætatis vincens virtutibus, Alexandrinus negociator erat. Priùs tamen de illo Aegypcio loquat, qui vixit nonaginta omnes simul annos. Ex quibus sexaginta in desertis impleuit locis: ad quæ iuuenis fuerat ingressus tricesimo ætatis suæ anno. Tantoque abstinentiæ monachalis intra decem annos vixit certamine, vt iam tunc discretionis sapientia præmunitus, senis puer nomen acciperet, eò quòd velociùs ad matura conscendit certamina. Vbi enim primùm esse quadragenarius cœpit, & contra spiritus aërios, & in curationibus hominum, & denunciationibus futurorum diuinam gratiam meruit, postremò etiam sacerdotis (vt dignus erat) nomen accepit. Discipulos hic secum habebat duos in desertis interioribus, quæ Scetim vocantur: quorum vnus minister ipsius erat, nec ab eius latere recedebat, propter eos qui causa curationis frequentare consueuerant: alter autem separatim in propria cella manebat. Post aliquantum autem temporis, dum prouidentibus futura oculis intuetur, ait Ioãni nomine ministro suo, (qui postmodum etiam ad presbyteratum, loco eiusdè sancti Macarij, meruit peruenire) Audi, inquit, me ò Ioannes frater, & suadèti mihi id, quod tibi proderit, acquiesce. Tentaris enim, & te cupiditatis atque auaritiæ spiritus vexat. Sic namq; vidi & scio, quòd si acq̄ueris mihi, consummaberis in hoc, quem adeptus es, loco, & gloriaberis, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Sin verò me audire nolu-
eris, Giezi tibi finis adueniet, cuius & morbo laboras.

Euenit igitur, vt post obitum beati viri, tam salubria eius dicta contemneret, post quindecim vel viginti annos. Vndè cum ita totum ille execrabilis morbus inuasit, (eò quòd in pauperes fratres more Iudæ, furti crimen admiserat) vt non posset incolumis vel vna hora pars eius corporis inueniri, ne in tali quidem spatio, quod vnus alicuius digitus occuparet. Est ergò & hoc ex ijs, quæ sanctus Macarius longè antè prædixerat.

De cibo autem eius & potu referre superfluum puto, præsertim cum etiam à negligentibus monachis, videamus ista seruari, nè aut deliciosis, aut secularibus pares esse dicantur: maximè in illis locis, vbi vix necessaria ipsis alimenta sufficiunt, & vbi sunt tantorum, quæ imitari student, exempla sanctorum. De alijs igitur meritis ipsius loquat. Sine intermissione semper in quadam esse translatione animæ putabatur, immò magis, plurimum vitæ suæ tempus cum Deo agere, & caelestibus ampliùs quàm terrenis negocijs, interesse. In quo & diuina quædam miracula fuisse memorantur.

Nam Aegyptius quidam cum amore vesano alienæ vxoris arderet, nec posset adfectum tam scelestè cupiditatis peruenire, eò quòd illa pudicitie dedita, virginitatis suæ coniugem nimis amaret, maleficum precatus est, vt se amari ab ea faceret, aut quocunq; illam modo à marito proprio repudiari. Maleficus autem multis muneribus illatus, solito propriæ artis ingenio, fecit illam equam videri, non foeminam. Quam vbi talem vir eius, domum ingressus, adspexit, tam monstruosa nouitate turbatus, (quòd iacere in lectulo suo equam videret) ingemiscebat ac flebat, eò quòd ipsum alloquens animal, nullum loquētis poterat audire respōsum. Rogabat igitur presbyteros ipsius vici, duxitq; eos domum, & quid illa pateretur, ostendit: & ne tunc quidē causam tantæ calamitatis agnoscunt. Quæ tamen iam per triduum, nec vt equa scæno, nec pane vt homines utebatur, vtriusq; eicq; alimonijs destituta. Ad postremum vt magnificaretur gloria

ria Dei, & vt sancti illius Macarij virtus innotesceret cunctis, subito in cor mariti eius ascendit, vt cum ea loca deserta penetraret. Illigatam igitur eam, ita vt iumenta vinciri solent, ad deserta deduxit. Cumque ita sancti Macarij cellula appropinquarent, iuxta quam monachi stabant, obiurgare coeperunt memoratum virum eius, cur cum equa ad monasterium venire voluisset. Ad quos ait ille: Veni huc, vt possit misericordiam sancti orationibus promereri. Illisque interrogantibus, quid mali haberet: Vxor, inquit, mea fuit haec, sed in equam videtur esse conuersa. Habet autem hodie tertiam diem, ex quo nullum penitus cibum sumit. Quod cum supradicti fratres oranti sancto Macario (cui iam & hoc ipsum Deus notum fecerat) retulissent, vt pro eadem instanter oraret, haec fratribus dixit: Vos, inquit, equi estis, qui equorum habetis oculos. Illa enim mulier est, nec transfigurata in aliam naturam videtur, nisi eorum oculis, qui prestigij vanitate falluntur. Confestimque benedictam a capite ipsius nuda infundens aquam, (oratione completa) subito videri eam omnibus foeminam fecit, iussitque eam refici, & gratias agentem Deo, cum coniuge suo remeare precepit, hoc dicens: Nunquam omnino ad communionem sanctorum mysteriorum separetur, nunquam ab ecclesiae oratione discedat. Hoc enim idcirco perpessa est, quia per septimanas quinque mysteria diuina non attigit.

Aliud iterum ipsius factum proloquar: Per longum temporis spatium, cuniculum quendam sub obscuro terrae profundo, a cella sua duxit, per dimidij spatium stadij, vsque ad soli alterius summitatem. Vbi speluncam sibi proprio sudore perfecit, vt quoties ferre non poterat molestias frequentantium, relicta cella sua, per occultum iter se ad speluncam latebras conferreret, ita quod a nullo vnquam, si voluisset, videretur. Referebat ergo nobis quidam de studiosis ipsius aliquando discipulis, quod quoties de mansueta sua ire ad speluncam solebat, viginti & quatuor orationes eundo, & toridem redeundo faciebat. De hoc ipso fama vulgavit, quod & mortuum suscitauit, dum quendam hereticum vult docere, qui resurrectionem corporum negabat futuram. Quae fama in desertis illis locis, sicut est vera, permansit.

Ad hunc aliquando filium iuuenem, demone laborantem, lamentans mater exhibuit: cum quo duo, in singulis lateribus iuncti, continebantur viri. Cuius demones hanc operam esse dicebant: Posteaquam infelicem hominem, trium modiorum panes edere, & vnus amphorae lagenam bibere coegisset, ructando vniuersa quae deuorauerat, in aerem quendam fumumque conuertere consueuerat, atque ita omnia vel comesta vel potata, quasi quodam ignis ardore solebat absumere. Est autem & legio demonum, quae Flammae nominatur. Sicut enim inter homines, ita & inter illos multa est distantia, non naturalis substantiae, sed diuersae ac dissonae voluntatis. Iste igitur iuuenis, cum ei tam enormes cibos mater propria parare non posset, edebat frequenter egestionem sui corporis, ac bibebat. Ob quod flens mater infelix, de intolerabili calamitate filij sui, sanctum illum, vt miserabilem iuuenem curaret, orabat. Cumque continuas apud eum preces, plurimasque sudisset, orante super illum, Deumque precante viro sanctissimo, post vnum vel alterum diem coepit tanti mali medicina procedere. Ait autem matri ipsius: Quantum vis vt comedat filius tuus? At illa: Decem, inquit, panes. Quam ex hoc sanctus ille reprehendens: Quid, inquit, locuta es? Septem itaque diebus ieiunans & orans pro eo, tres cum libras panis iussit accipere, ita tamen, vt opus proprijs faceret manibus. Quem hoc modo per gratiam Dei curatum, & ad pristinam sanitatem reductum, propriae reddidit matri. Hoc quoque miraculum per sanctum famulum suum Deus fecit: quem virum ego in corpore videre non potui. Ante annum enim, quam ad illas solitudines introirem, ille tantus decertator quicuit in Domino.

Illum autem Macarium, qui Alexandriae presbyter fuit, vidi in his locis, quae Cella nominantur, in quibus Cellis ego per annos nouem mansi. In quibus triennij tempus cum eo vixi: & alia quidem miracula sub oculis meis fecit, alia vero ex ore ipsius didici, cetera autem aliorum relatione cognoui. Habebat itaque hoc in proposito vitae suae, vt si quid magnum a quibuscumque sanctis in abstinentia fieri didicisset, hoc feruenter impleret. Cognito igitur a quibusdam, quod Tabennensiorum nihil cocti cibi per Quadragesimam totam edere dicerentur, statuit intra semetipsum, vt per septem annos nihil, quod coctum fuisset igne, gustaret, sed crudo tantum olere contentus esset, ita vt si forte vnquam leguminis aliquid reperisset, neque inde gustaret. Hoc ergo cum amplius,

Aque benedictae usus antiquissimus.

Cuniculus subterraneus.

Mortuum excitauit.

Voracitas immanis.

Vide vim precum & ieiuniorum sancti viri.

Macarius Alexandrinus.

Ieiunium Quadragesimale.

quàm volebat, imitando fecisset, de reliquo tanquàm nihil esset graue, contempsit. De alio iterùm, qui vnã tantùm panis libram comederet, audiuit eximius monachorum: cupiensque eum imitari, contractum atque in partes redactum modicas, bucellatim in lagenas misit, & statuit tantum ex eo edere, quãtum posset manus ipsius vnã proferre: & itã mihi lætus ipse postea referebat, hoc dicẽs: Plures quidem particulas bucellatim intra lagenam comprehendebam, totum tamen, quicquid intrinsecus tenere potuissẽm, forãs proferre non poteram propter angustias oris exigui. Publicanus etenim vixit, quatuor aut quinque tantùm vncias panis assumens, & tantundem bibens aquã, vnumque expendens sextarium olei, quod per totum illi annum sufficiebat.

Abstinẽtia mirabilis. Aliam rursus propositi ipsius agnosce virtutem. Hic virorum fortissimus somnum vincere statuit: & hoc ipse dicebat, quod per viginti dies nec semel quidem sub rectum aliquod fuisset ingressus, vt sic vinceret somnum, diurni quidem æstus ardoribus flagrans, nocturno autem frigore tremens: & quemadmodum ipse referebat, nisi velocius ad rectum rediisset, somnumque cepisset, vsque eadẽ sibi aruisse iam cerebrum intellegebat, vt sine sensu propemodum putaretur. Vici ergo, inquit, quantum ad me pertinet, somnum: naturã verò, quã exiebat vsum debitum, cessi. Hic quodam die dum in

Bellum aduersus formidini suscipit. cella sua matutinus sederet, culicem sensit. A quo vulneratus in pede, dolensque manu sua peremit, qui & moriens, plurimum cruoris effudit. Reprehendens igitur factum suum, in eo quod iniuriam propriam vindicasset, itã condemnare se voluit, vt in pratis eorum locorum, quibus Scythiã nomen est, qui in solitudinibus extremis iacent, nudus per sex menses sederet, vbi culices crabronibus similes, aprorum quoque perforant cutem. Ergo illic exulceratus est totus, quibusdam tuberibus per omnia eius membra turgentibus, vt vnus crederetur ex illis esse, qui elephantiosi vocantur. Post sex autem menses regressus ad cellam suã, sola, quod ipse esset Macarius, eius voce patefactus est.

Dura penitentia. Hic idem desiderauit aliquando (sicut solebat referre) hortum, in quo essent Iannes & Mambres malefici sepulti, videre, qui sub Pharaone plurimum potuisse memorantur. Qui longo in tempore, & grandi potentia suã artis quadratis lapidibus supradictum opus extruxerant, in quo superposita fuerat memoria prædictorum, vbi & aurum recondiderant, & varijs arbusculis locum repluerant. Putem quoque fecerant, eò quod sine aliquo videretur humore idem locus esse. Hęc autem omnia idcirco fecisse dicuntur, quod se post obitum in eodem loco tanquàm in paradiso crederent esse mansuros. Ignorans itaque famulus Christi Macarius, quãnam ad memoratum locum deduceret via, æstimatione quadam animi solas cœli stellas (quod in mari à nautis solet fieri) dum per deserta ambulabat, sequebatur. Fascem verò calamorum portauerat secum, vt per millenos passus singulos figeret, quò facilius posset, agnoscens sua signa, remeare. Per nouem igitur dies itinere confecto, præfatis appropinquauit locis. Cui ferocissimus dæmon, qui semper aduersum Christi athletas dimicare consuevit, collectos omnes ex proprijs locis calamos à mille passibus, spe dictã memoriã quiescenti subito ad caput posuit. Cumque sanctus Macarius surrexisset à somno, agnouit eos, quos alibi reliquerat, calamos. Credo autem, quod & hoc permittente Deo ad examinatio-

Clamores demonum. nem memorati viri contigerit, nẽ spem aliquam haberet in calamis, sed magis in Dei gratia, qui in columna nubis per quadraginta annos iter populo Israel in deserto monstrauit. Dicebat autem de supradicto horto septuaginta dæmones ad aduentum ipsius profuisse, clamantes, & circa oculos eius ac vultum coruorum more volantes, dicentesque: Quid vis Macari? Quid vis tentator monache? Quid ad loca nostra venisti, in quibus manere non poteris? Nunquid & nos aliquos monachorum tentauimus? Habes erentum propriam cum tuĩ similibus, vnde nostros quoque propinquos expellere festinas: nihil nobis tecum commune est: Quid nostras regiones ingrederis? si habitator es eremi, tua tibi solitudo sufficiat: nobis hunc locum sui tradiderunt incolere conditores. Quid hanc possessionem quæris irrupere, in quam nullus vnquã hominum, postquam nobis à fratribus nostra hic manu sepultus est tradita, viuens ingressus est? Cumque adhuc dæmones plurima replicarent, atque lugerent, beatissimus ille respondit: Ingrediar tantum vt videam, continuoque discedam. Et dæmones: Hoc (inquiunt) nobis per tuam conscientiam sponde fideliter. Christi verò seruus ait: Simpliciter hoc faciam. Continuoque dæmones ab eius oculis recesserunt. Ingressum se

se igitur, atque illic suspensum æneum cadum reperisse dicebat circa puteum cum castena ferrea, longa iam temporis vetustate consumptum, mala etiam granata intrinsecus vacua, ac nimio solis ardore siccata. Sic itaque inde discedens, per viginti totos ad cellulam suam reuertitur dies. Cui cum aqua, quam portauerat cum panibus decem, deficere cœpisset, & grandi molestia penuria laboraret, ac penè deficeret, apparuit ei quædam (vt ipse referebat) puella, puro linteo cooperta, ferens ampullam aquæ stillantis, vno à se stadio separata. Quam per triduum ambulans, supradictum vas sibi ostendentem videbat, & velut stantem viciniùs, ac se inuitantem, ita vt putaret quidem assequi eam posse, nec tamen valeret. Igitur spe bibendi, laborem se trium dierum patienter sustinuisse dicebat. Multitudo autem bubalorum grandis apparuit, (sunt autem illic plurimi huiusmodi greges) inter quos vna de bubalis cum pullo suo additit sibi, vt & ipse referebat, cui lac ex vberibus fluebat in terram. Subieci me ergò, inquit, & labia ferinis vberibus in os meum expressurus apposiui, quousque ad satietatem refectus sum, idque sibi sufficere dicebat, vsque dum ad cellam perueniret. Quem ipsa etiam bestia subsecuta, vbera eidem sua præbebat, neque proprium foetum, sancti illius contemplatione, suscipiens.

Alio rursus tempore, dum ad requiem monachorum puteum facit, inter virgulta vel frutices aspidis dente percussus est, cuius morsum necesse est continuò mors sequatur. Corruptam igitur eam, & vtraque manu ab ore distentam, scidit mediam, dicens ei: Cum te non miserit Deus meus, cur ausa es huc venire? Habebat autem diuersas in desertis locis cellulas, in quibus virtutum operabatur insignia: Vnam in interiore solitudine cui nomen est Sæti, aliam in Libya, vbi cellæ vocantur, aliam in monte Nytrix, ex quibus quædam sine fenestris erant, vbi per totam Quadragesimam sedere in tenebris hic beatissimus dicebatur. Alia cella angustior erat, in qua pedes iacens extendere non valeret. Alia latior, ad quam venientes ad se, suscipere cõsueuerat. Tantas autem hic hominum de moniis laborantium curabat cateruas, vt numerus esse non posset, nobis etiam illic degentibus.

De Thesalonica ad eum nobilis ac diues virgo perducta est, quæ iam per multos annos paralyti laborabat. Quæ cum ei fuisset oblata, atque ante cellam beati viri proiecta, motus in eam misericordia, per viginti dies proprijs manibus oleo sancto perungens, ac Domino pro ea preces fundens, incolumem suam reddidit ciuitati. Quæ postea plurima ad solitudines, cum fuisset proprijs pedibus regressa, transmisit.

Hic idem cum audisset grandem vitæ conuersationem Tabennensiotas habere, veste mutata ad similitudinem alicuius operarij, sumpto habitu seculari, intra quindecim dies per deserta iter faciens, Thebaidem vsque peruenit. Cumque venisset ad monasterium memoratorum hominum, primum, quem Archimandritam vocitant, requisit, Pachomium quendam nomine, probabilem per omnia virum, & habentem spiritualem gratiam prophetiæ, cui tamen de Macario nihil fuerat reuelatum. Ad quem cum venisset, hæc dixit: Quæso, me in monasterio tuo suscipi facias: Monachus enim esse desidero. Ait illi magnus ille Pachomius: Senilibus annis grauaris, & monachus esse iam non potes, neque inter ceteros fratres, qui hoc ab adolescentia didicerunt, viuere uales, eò quòd consuetudinem eorum laboremque non pateris: Cumque abstinentiæ tentationes non ferens, læso animo egressus ab his fueris, maledicere eis incipies, quos non potueris imitando sectari. Noluit itaque nec primo eum, nec secundo die, nec per totam suscipere septimanam. Dumque iugiter persisteret in rogando ieiunus, ad postremum: Suscipe me, inquit, Abba, & si me in ieiunio vel in opere inferiorem ipsis deprehenderis, statim de tuo monasterio pelle. Quo audito, ille persuasit fratribus, vt in monasterio reciperetur. Est autem illic vnus numerus mansionis, habens etiam vsque in præsentem diem ad mille quadringentos viros. Cum igitur fuisset ingressus in eam sanctus Macarius, & post breue tempus superuenissent Quadragesimæ dies, videretque diuersos vario more viuentes, alium vespertinis horis soluentem ieiunium, alium verò post biduum, alios etiam post dies quinque gustantes, alium stantem totis noctibus, & per diem sedentem, laborantemque: ille de arboribus dactylorum cortices tenens infusos, ac copiosos, in vno angulo stabat vsque ad Quadragesimæ finem & principium Paschæ, non panem, non aquam gustans, non flexuens genua, non in terram iacens, sed tantum modica cauliculorum folia cruda Dominico die sumens, vt manduca

Aspidis
morsum ni-
hil nocet S.
Macario.

sac̄to oleo
perunctam
puellam à
paralyti fa-
nauit.

Pachomius
Abbas.

Quadrages-
sima.

Vt Quadra-
gesimale
ieiunium
seruaret.

carc

care alijs videretur. Si quando autem ad corporalem necessitatem fuisset egressus, confestim remeabat, ac stabat, non os aperiens, nō alicui quicquam loquens, sed cum summa taciturnitate consistens, & in corde suo tantum iugiter orans, atque id solum operis, quod in manibus tenebat, efficiens. Quem cum esse tam duræ atque inimitabilis vitæ monachi omnes considerassent, quasi quadam aduersum principem suum seditione commoti: Vndè, inquirunt, nobis istum adduxisti, qui ita viuit, quasi in carne non sit humana, ad condemnationem omnium nostrum? Audi igitur, & aut tolle eum à nobis, aut scito omnes nos ex hoc monasterio hodiè recessuros. Ille autem, tali conuersatione atque virtute eius audita, deprecatus est Dominum, vt quis esset, eidem reuelaret. Quo statim factò, arrepta eum manu ad oratorium suum duxit: vbi erat altare diuinum, osculatusq; eum, dicit illi: Veni optime senex, tu ille Macarius es, & mihi te celare tentabas: ex multis annis te videre cupiebam, audiens de te magna miracula. Gratias tibi ago, quia colaphos infantibus nostris dedisti, nè magnum aliquid in conuersatione vitæ suæ facere se putarent. Reuertere nunc igitur ad loca vndè veneras: sufficienter enim nos omnes edificasti, & ora pro nobis. His verbis rogatus ab omnibus, indè discessit.

Nostra autem cōuersatio in cælis est.

Quodam rursus tempore hoc retulit nobis, dicēs: Quodcunque genus vitæ, & quocunque mores abstinentiæ spiritualis desideravi, imitatus sum atque perfecit. Iterum, inquit, aliquando animum meum quædam nouæ cogitationis cupiditas occupauit, vt vellem quinque diebus continuis sensum cordis mei inseparabilem à Deo facere. Statuensque intra mentem meam, & clausis ita ostijs cellæ atque vestibuli, vt nullus hominum responsum à me posset accipere, coepi instare à principio septimanæ, dicens sensui meo: Vide, nè yelis à cælo ad terram descendere. Habes illic angelos, atque archangelos, altissimasque Virtutes, Cherubin ac Seraphin, primumque omnium creatorem Deum. Illic conuersare: sperne illa, quæcunque, infra cælestia videntur habitacula, nè carnales cogitationes incurras, atq; in hoc diebus duobus (inquit) ac duabus noctibus perseuerans, vsque ad eòdè dæmonem prouocasse ac stimulasse me sensi, vt ille in flammam ignis subito conuersus, omnia quæ habere videbar, incenderet: ipsamque etiam matrem, super quam stare consueueram, vt totum iam me arsurum esse crederem. Ad postremum tanto timore percussus, ab huiusmodi proposito tertia abcessi die, cum viderem tam iugiter indiuiduum Deo animum me habere non posse. Descendi ergò iterum ad cogitationes seculares, nè aliquid mihi ex perpetuo diuinitatis intuitu genus arrogantia nasceretur.

Cancer morbus.

Ad hunc ipsum Macarium cum aliquando venissem, reperi ante fores cellæ ipsius presbyterum quendam, cuius totum caput ad eòdè exesum & consumptum erat illa valetudine, quæ Carcinus nominatur, vt os etiam verticis videretur. Quique illuc vt curaretur aduenerat, nec tamen vsque in illum diem à sancto Macario susceptus fuerat, aut visus. Ego itaque tunc ipsum rogans petiui, vt eius miseretur, & saltem responsum ei daret. Ad quod mihi ille sanctus hoc dixit: Non est dignus iste curari. Hanc enim pœnam ex præcepto diuinitatis accepit. Si autem vis curari eum, persuade illi prius, vt à sanctorum sacrificiorum immolatione discedat. Cumque ego dicerem: Cur, obsecro, id fieri iubes? Quia fornicatione, inquit, pollutus, ministeria Domini violare consueuerat: ob quod talis supplicij atrocitate cruciatur. Sed, sicut dixi, si nunquam velut sacerdos sacrificia contigerit diuina, accipere (Deo iuuante) poterit medicinam. Cum ergò illi, qui hac valetudine laborabat, ista dixissem, vt cum sacramento mecum pacisceretur, non se ulterius ad officium sacerdotis accedere, tunc demum à sancto illo vocatus est: qui eum his allocutus est verbis: Credis, inquit, Deum esse, cui nihil occultum est? Respondit, Credo. Non potuisti (inquit) virtutem diuinitatis eius euadere? Respondit ille: Non potui, domine mi. Tunc magnus ille Macarius, Si cognoscis, inquit, peccatum, & vis euadere istam, quam propter illud tibi Dominus intulit, pœnam, emendare de reliquo. Quo audito, ille proprium confessus est crimen, & deceterò se nunquam peccaturum esse promisit, neque futurum sacerdotis officio, sed inter laicos iam futurum, & tunc demum illi manum sanctus imposuit: atque in paucis diebus capillorum quoque recuperatione curatus, Deumque glorificans, sancto etiam viro gratias referens, videntibus nobis ad propria remeavit.

Eccè Misam appellari sancti sacrificium & diuinum.

Post hæc adducitur ad eum in meâ præsentia puer quidam, qui sæuissimi dæmonis spiritu

ritu laborabat. Cumq; vnam super caput eius posuisset manum, & ad cor ipsius aliam, tandiù deprecatus est Deum, quandiù suspendi in aère eum faceret: qui puer in morem vtris totus inflatus, suprà quàm æstimare quis posset, intumuit, & subitò aquam ex omni parte membrorum cum clamore maximo vocis effudit. Itaque omni illo tumore resedente, ad pristinam sui corporis redijt sanitatem. Quem sancto perunctum oleo, & benedicta perfusum aqua, proprio reddidit patri, precepitq; ut per quadraginta dies nec carnes eum edere, nec vinum potare permitteret: & sic eum perfectæ reddidit sanitati.

Oleo sancto & aqua benedicta sanat dæmoniacū.

Hunc eundem sanctum Macarium quodam tempore cogitationes vanæ gloriæ stimulando vexabant, volentes eum de cella ipsa vbi degebat, abstrahere, & suadentes ei, atque demonstrantes quandam veluti operis boni speciem, ut eius causa pergeret Romam, sanaturus videlicet eos, qui illic nequissimis dæmonijs vexabatur: Summa enim gratia diuinæ virtutis hic beatissimus contra immundos spiritus utebatur. Cum ergo talibus incitamentis, quibus expellere eum dæmon volebat, per multum tempus reluctaretur, fortiterque se videret vrgeri, proiecit se subitò supra cellulæ suæ limen, ita ut extra cellulam suos relinqueret pedes, ac diceret: Ducite me, o dæmones, si potestis, & trahite. Ego enim pedibus meis non ibo, quò vultis. Si ergo hoc me modo porrate potestis, en proficiscar, sacramenti quoque adiectione confirmans, quòd vsque ad vesperam de eo non confurgeret loco. Vndè si me, inquit, non moueritis, sciatis vos vltèriùs à me non audiendos. Diù itaque iacens immobilis, tandè profunda vespera propinquante surrexit: sed nocte quæ subsequuta est, rursus ei dæmones molesti esse coeperunt. Ille verò sporta, duos modios recipiente, arenis repleta, impositaque humeris suis, in desertis locis spatiabatur. Huic Theosebius quidam genere Antiochenus occurrens, cui & Cosmetor cognomen erat, dicit ei: Abba, quid tantum onus portas? in me potius, quod deuehis, transfer, & noli tuos humeros fatigare. Ille autem dicebat: Vexo vexantem me: Ocio enim fruens, iter aliquod agere me compellit. Cum autem ita onustus ambulasset diutiùs, & confecisset illo pondere suum corpusculum, regressus in cellam est.

Vexo vexantem me.

Hic ipse sanctus aliud miraculum retulit nobis: (erat nanque presbyter) Notauim hi, inquit, eo tempore, quo sancta mysteria fratribus dabam, quòd Marco monacho nunquam dedissem, sed semper ei sancta de altari angelus dabat, solam tamen manum dantis videbam. Erat autem Marcus iste summi ingenij, qui, dum iuuenis esset, nouum ac vetus testamentum memoriter retinebat, admodum placidus & quietus, & castitatis proposito singularis. Vno igitur die, dum ego aliud quod agerem, non haberem, in vltima eius senectute ad eum vsque perrexi, & iuxta ostium ipsius sedens quasi tyro, nouusque monachus, supra homines eum esse existimans, sicut & erat, audire quid loqueretur, vel quid ageret, desideravi. Fuit autem solus intrinsecus, centum circitèr annos agens, qui & dentes quoque nimium longa ætate perdidit. Contra se ergo ipsum, & contra dæmonem litigabat, dicens: Quid amplius decrepite senex quæris? ecce oleum, vinumque gustasti. Quid vltra cupis in extremis ætatis tuæ deuorator, ac ventris cultor? huiusmodi verbis in se iniurius existens. Tum & dæmoni ista dicebat: Nec adhuc tibi debeo aliquid, quod furari præualeas, nihil aliud inuenis? Iam recede à me hominum inimice, atque hoc sibi quasi insultando dicebat: Veni pessime senex: quandiù tecum morabor?

Marcus monachus egregius.

Referebat autem nobis Paphnutius quidam, discipulus huius beati viri, quòd aliquando belua quædam exhibuit sancto Marco catulum suum cæcum, vestibulumque ostij eius, capite percussit, & ingressa ad eum sedentem foris in atrio, proiecit ante pedes ipsius catulum suum. Quem ille tenens, & expuens in oculos eius, orauit: contínuoque lucem, quam amiserat, vidit. Secumq; tunc ipsum proprio lacte nutritum, mater abduxit. Sequenti autem die eadem bestia sancto ac beatissimo Marco, pellem ouis exhibuit, quã memoratus seruus Christi, sancto Athanasio episcopo dereliquit. Quam sancta Melania postea à beatissimo viro Athanasio accepisse se dixit. Et quid mirum, si ille qui mansuescere fecit Danieli leones, etiam huic beluæ talem sapientiam dedit? Dicebatur præterea de beato Marco, quòd ex quo lauacri gratiam spiritualem promeruit, nunquam expuisset in terram, sexagesimum post baptismum agens annum, & quadragésimum ante baptismum.

Dan. 6, & 14

Erat autem figura corporis huius athletæ Christi Macarij, (oportet enim me de hoc quoque

Forma Ma-
carij Abba-
tis.

quoque tibi significare famule Dei Lause, eò quòd paruitas mea cõuersata cum eo diu-
tius, eundem cognouerit diligenter) statura breuis : non multa barba faciem vestie-
bat, sed circa labia tantum erat, parumque circa mentum aliquid videbatur. Ex nimia
abstinentia, & penè iugi inedia, etiam vultus ipsius, nudus præter cæterorum hominum
consuetudinem videbatur. Ad hunc ergò cum admodum tristes aliquando venissem,
diceremque, Abba Macari, quid iubes faciam, quoniam variæ cogitationes animum
meum conturbant, dicentes mihi, Proficiscere hinc, quia nihil agere te cernis? Ille re-
spondit: Dic, inquit, ipsis cogitationibus tuis: Propter Christum parietes cellæ istius cu-
stodio. Hęc tibi amator & famule Dei doctissime, pauca de multis ex factis sancti Ma-
carij vel dictis, significauit.

VITA S. ADELHARDI ABBATIS CORBEIEN- SIS, AVTHORE PASCHASIO RATBERTO, QVI

sextus ei fuit in Gallica Corbeia successor.

DIE 2. IA
NVARI.

In princi-
pio oratio-
nis fune-
bris de ob-
itu Valen-
tiniani.

Sap. 2.

Matth. 22.
Lucæ 20.

1. Theff. 4.

Ibidem.

Recium operis est, viros quosq; doctissimos imitari, qui pa-
rentis affectu, charorū in Christo funera pietatis opere de-
seuere, flendo quoque miris eos profecuti sunt laudibus.
Quoniam, sicut beatus Ambrosius in opere super Valenti-
nianum dixit, etsi incrementum doloris sit, id, quod doleas,
scribere: tamen plerumque in eius, quem amissum dolemus,
commemoratione requiescimus, eò quòd in scribendo dum
in eum mentem dirigimus, intentionemque defigimus, vi-
detur nobis in sermone reuiuiscere, & totus medullam nos-
træ mentis influere. Cæterum posteritatis negocium est, vt
eorum exempla virtutum literis commendemus, quatenus
& nostrum charitatis debitum proximis persoluamus, & Patrum exempla, quos imita-
ri debeant, filijs non negemus. Nouimus igitur eos non perijisse post mortem, sed beati-
us immutatos, vt moriendo ad immortalia summæ felicitatis gaudia peruenirent. Id-
circo non omnino penitus obliterandi sunt à memoria, præsertim tales, quorum non
desijisse hinc mortis euulsio fuit, sed in melius commutasse. Neque enim fatendum est,
iuxta quorundam perfidorum insaniam, quòd scriptura inquit: Exiguum & cum tædio
est tempus vitæ nostræ, nec est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit re-
gressus ab inferis. Neque hoc dicendum, quòd ex nihilo nati sumus, & post hæc futuri
sumus, quasi non fuerimus. Verum igitur est, & incunctanter profitendum, Christum
resurrexisse à mortuis, & mortem moriendo vicisse: vt similiter omnes, qui in Christo
moriuntur, non iam mortui, immò in eo viuunt atque beati inueniantur. Deus enim viu-
orum est, & non morientium, eò quòd in illo qui viuunt, omnes qui in ipso sunt, viuunt inue-
niuntur. Vnde & scriptura eos dormientes appellare consuevit.

Quapropter officiosissimum est, sicut dixi, sanctos imitari viros, videlicet præfatum
Ambrosium, & beatum Hieronymum, reliquosque, sacros imitabiles viros, qui suis epi-
taphia charis facundissime condiderunt. Etsi nõ assequi eorum iura facundiæ queo, ma-
teriã tamen loquendi scias nõ deesse: quia eum recolere scribendo cupio virum, quem
sanctum & admirabilem vniuersus penè prædicat orbis: quemque vidimus, & vsi familia-
ritatis eius amore, licet indigni, sumus, omnino tacere, quãuis indocti, nequimus: vt dũ
eum oculis videre negamur, saltem mētis officio prosequi mereamur. Sed dum hoc co-
gitare incipio, duobus valde cõtrarijs afficior intus, mæroris videlicet atque gaudij. Sed
cõtristari Apostolus pro tali negotio vetat: gaudere verò nõ solum mea, verum omni-
um nostrorum subita desolatio prohibet. Quibus vtrisque taxatis stipendijs pietatum,
gaudere magis, multumque congaudere profecto spe promissionis æternæ de tanto pa-
trono oportet: itaque, per felices eum iam trãsisse agones, quem proculdubio requiescisse
in Christo, sine fine beatè mäsurum, minimè dubitatur. Sed quia fletu amoris vincor
potius, quam desperationis ignauia, mihi parcendum nõ ambigo: præsertim cum Apo-
stolus non flere prohibeat, nisi tantum, vt de dormientibus, tanquam cæteri, qui spem
non habent, non contristemur. Ergò longè aliud est, cum desperatione contristari: ali-
ud verò, dolere & condolere, quòd sic peccati causã huc venimus, vt ad modicum,
vix

vix parùm aliquid esse videamur: vnde proculdubio charorum lachrymis abluere sepulchram, debita pietatis affectio esse debet, non erroris.

Qua pietate licet mentis ingenio segnis, tui recordor virorum charissime Adelharde pater, senectutis decus, species sanctitatis, forma virtutum: Intantum, inquam, tui ^{S. Adelhardi encomiū,} recordor amoris vinculo, vt vix admodum me valeam inter vtraq; temperare negocia: Qui dum video Dominum Iesum Christum, Lazarum, quem diligebat, fleuisse mortuum, & non solum fleuisse, verum turbatum fuisse spiritu: nihilum flere cogor, tali ac tanto caeli destitutus oraculo. Cæterum ipsa natura docet, charorum non obliuisci debere, sed quibus possumus eos commendare ingenijs, vt & dilectio in mente firma teneatur, visione carnis sublata: & amor in mente qui dudum accensus fuerat, dum melius viuar quem diligimus, nõ moriatur. Vnde mi votorum charissime, tuū superspargo more vulgi sepulchrum ex floribus, ornate cupiens funus literarum officijs: quatenus tuarum aromata virtutum non tumulo teneatur clausa, sed longe lateq; in exemplum futuris fragrent temporibus. Neq; enim more quorundam cenleo pueros hinc inde super tumulum constituere, qui tuas fingendo laudes debeant decantare, vt instar lugubrium carminum ad fletus & gemitum audientium pectora concitent: sed veritatis iura mihimet torpentis ocio nõ abdicentur, literarum fidei commenda bo, atq; ita tuo refrigeratus alloquio, tuū per secula memorabor. Neq; è meo poteris euelli animo, nisi nomen tuum laudesq; depromam. Fidelis est mihi conscientia, quod quicquid dixerò, à tua minus est laude: ideo persuadere mihi de te talia minimè erubescò. vnde tua præsens absentia mihi manens, nouos in me generat lachrymarum affectus: ita tamen, vt præsencia absens faciat gratulari, quod iam perueneris ad diu promissa gaudia felix. ^{Itè præ clara laus beati viri.}

Nè, quæso, lachrymanti dicas, Gratulari de me potius, quàm flere, charorum fili debueras, præsertim cum scias me euasisse mundi ludibria, & perueneris ad fontem æternæ vitæ: qui si me diligeres, gauderes utiq; & congauderes, quia iam fruor immortalitatis stola, & satior intuentu maiestatis gloriam. Scio, mi pater, scio, inquam, quia exutus carnis indumentis, caelesti iam fruoris visione: sed vincor itaque, pio perfusus amore, presentem tuam flere absentiam, quo mihi triste videtur omne quod intueor, dum te suspirans abesse sentio. Et vt verbis Fortunati utar,

Qualiter agnus amans genitricis ab vberè pulsus,

Tristis & herbosus anxius errat agris:

Nunc fugit ad campos, feriens balatibus auras,

Nunc redit ad caulas, nec sine matre placent.

Sic me de tuis pater absentem suggero verbis. Dies, inquam, obitus tui mihi vtinam non luxisset, quia nec poterat peior esse mihi exiguo, neq; sauior vlla tuis omnibus inlucescere: quo quid agam, quidve faciam perpendo, sed mœrore amarus, non inuenio. Prohibente, vt dixi, Apostolo, multum flere volens, non audeo: gaudere verò, quanuis inuitus, tuæ charitatis gloria persuadeor. Iam enim tibi hycms, mi pater, abiit, & recessit imber: ergò venerunt nuptiæ agni, inter delicias paradisi fruoris: vox tua sonuit iam in auribus meis, exaudita est vox turturis, ita dicens: Sicut audiuius, fili, sic vidimus in ciuitate Domini: audiuius quidem gloriosa, sed cernimus potiora. In ciuitate Domini virtutum: virtutum ergò, & non vitiorum, quia Deus fundauit eam in æternum, fundamento perpetuitatis. Intellego quidem planè talia te canentem, sed suspiro dolens & gemo anxius, longè interdum à tuo seicunctus consortio: Et quod serius est, orbis te virtutis virum prædicat, nec contingimus, nec videmus. ^{Psal. 47.}

Noui igitur, quod neque has velis accipere laudes, qui tuas iam in caelo scriptas proculdubio tenes: ibi tuum prorsus feceras horreum, ibiq; tuum semper erat mentis habitaculum. Vnde quanuis mihi exigam quod impendo, tibi exinde gratulor, quia fruoris quod amasti: mihi doleo, quem depulsus à lacte velocius amisisti: iocundor tua causa, sed mea plango. Tuis itaque gaudijs superatus, tandem gratias Deo agere non recuso. Ago quidem gratias, quod talem te habuimus: vincor verò affectu, quia prius te caruimus, quàm comites paradisi nos tuo adsciueris consortio. Propter quod obsecro, mi Pater, prospicias per cancellos, per fenestras quoquè, Domino concedente, voti intuearis filios. Noui igitur, qua fueris charitate præditus, quæve fide firmus, qualisque spe diu velut ancora Domino religatus. Certissimum idcirco teneo, quod triplex iste tuus funiculus difficile, immò nunquam, resoluatur. Miraris non modò sub

G

pedibus

pedibus nubes ac sidera, sed etiam altam planitiem cœli, niueo candidatus habitu. Ideò precor nè differas misereri humilium, quos dudum ad talia prouocabas in certaminis campo. Fortis, mi pater, fuit vt mors dilectio tua: ideò nullo victus es hoste, nullo superatus agone. Vicisti oblectamenta mundi fortiter, & ideò coronaris, credimus, gloria triumphantis indubitanter. Venite filia Hierusalem, & videte diadema, quo coronatus est senex noster solennitate æterna, quibus ille inauratus est indumentis. Perpendite, quomodo adhuc iuuenis malignum vicerit hostem, quomodo puer mundum pedibus olim calcauerit.

Orditur vi-
zæ narrati-
onem.
Gen^o Adel-
hardi.
Paulus Aem-
mylius vult
fuisse soror-
em Desiderij
regis, sed
hic author,
istq; Egin-
hartus, filia
eius fuisse
testantur.

Qui cum esset regali profapia, Pipini Magni regis nepos, Caroli consobrini Augu-
sti, inter palatij tyrocinia omni mundi prudentia eruditus, vnà cum terrarum principe
magistris adhibitus, elegit magis iustitiæ fore & veritatis amicus, quàm in illicita con-
sentire, etiam multis oblectatus blanditijs. Vnde factum est, cum idem Imperator Car-
rolus desideratam Desiderij regis Italorum filiam repudiaret, quam sibi dudum etiam
quorundam Francorum iuramentis petierat in cõiugium, vt nullo negotio beatus se-
nex persuaderi posset, dum esset adhuc tyro palatij, vt ei, quam, viuente illa, Rex accepe-
rat, aliquo communicaret seruitutis obsequio: Sed culpabat modis omnibus tale con-
nubium, & gemebat puer beatæ indolis, quod & nonnulli Francorum eò essent periuri,
atq; rex illicito vteretur toro, propria sine aliquo crimine repulsa vxore. Quo nimio
zelo succensus, elegit plus seculum relinquere adhuc puer, quàm talibus admisceri ne-
gocijs: vt propinquo, quem contrà ire prohibendo non posset, non se conicentire fugi-
endo monstraret. Nec minùs igitur Ioanne pro iustitia mori paratus fuisse creditur,
qui pari annisu illicitam reprehendebat regis audaciam, & spernebat huiusmodi nu-
ptias: nec considerans propinquitatis iura, vt carni assensum præberet contra leges
Christi, quas violare non ferens, sibi in animo præponebat. Vnde & voluit magis cum
Christo mente ingenuus crucis ignominiam ferre, vt fortia quæque cõfunderet, quàm
sietiam adoptaretur in regnum, vt esset regis filius.

Fit Mona-
chus Adel-
hardus.

Luc. 14.

Matth. 19.

Corbeia
Galliz.
Psal. 41.

Num. 1.

Num. 26.

Alludit ad
Dauidem.
1. Reg. 17.

Psal. 117.

Despiciens itaq; Pharaonis regni diuitias, peruenit tãdem, vt monachus velut Moy-
ses in eremo Dei fruere alloquijs. Neq; enim adhuc seculo irà calcatus, poterat ec-
lestes visum in monte videre: sed exutus his omnibus & sanctificatus, Dei agente gratia,
discipulus factus est Saluatoris. Legerat ergo, Nisi quis renunciauerit omnibus quæ
possidet, adhuc & semetipsum, non potest meus esse discipulus. Neque igitur ignora-
bat, quod facilius sit camelum per foramen acis transire, quàm diuitem in regnũ ca-
lorum intrare. Et ideò deposuit aselli onera, vt facilius arctam atque strictam viã man-
datorum Dei curreret. Quibus depositis, Corbeia, immò Christi ibidem expetijt fon-
tem, velut ceruus ille Dauidicus. Vbi cum parùm fuisset immoratus, subito humilita-
tis discipulus, factus est magister virtutũ: & qui pridem pedisequs videbatur aliorum,
inuentus est dux & præuius suorum in Christo commilitonum. Elegeras enim, bone Ie-
su, tibi tyronem & puerum: Nõ quidem ille te, sed tu illum elegeras & prælegeras, tua
præuentum misericordia. Elegisti eum fermè cum viginti esset annorum, quando in-
felix nimium ætas humana, fragilis & valde procliuis est ad peccandum: tunc quando
omnes tyrones tui, cum exirent de terra Aegypti à viginti annis & supra, in libro vitæ te
conscripti sunt præmonente. Nec non & cum rursus à Moysè & Elcazaro recensentur
omnes hac ætate, & deinceps, qui possunt ad bella procedere, in caeleste collegium sup-
putantur. Hi tantum in castris Domini figunt tentoria, hi soli procedunt ad bella. Sanè
quia mirum admodum est tunc vincere, cum oblectatur varijs blandimentis: triumphare,
multis cum impellitur argumentis. Viginti etenim fiunt, quinq; quater ducti: aut
quatuor, quinquies supputati. Quibus irà collectis, cõstat eos tantum ad bella fore præ-
ptissimos, qui veteris ac noui testamenti ætate senuerint, & eius sapientia fuerint edu-
cati. Horum igitur virtus est ad bellandum aptissima: & vt se vincant primùm, monenda:
præsertim cum tunc hostis, quantum in carne est, maioribus virtutibus decipiendi ingenijs.

Tunc ergo tuus Christe ætate puer, mente ingenuus, prostrauit mundi illecebras:
tunc deposuit arma Saul regis, vt te solo lapide, quem gestabat in pectore, profterneretur
ingens animarum delusor. Te denique elegit secum in præcordijs ferre: te auctore
contra spiritalia nequitia in caelestibus dimicare. Quid plura? irà certaminis campum
ingressus, peruenit ad cenobium: vbi annuo pulsans voto, tandem introiuit portas ius-
titiæ, per quas soli iusti ingrediuntur. Deinde peruenit ad portam virtute maectus, quæ
sola

folia suos quosque ducit ad vitam, ingressus namque est arctam & strictam viam, quæ paucorum est, ut dilatato animo, viam mandatorum Dei curreret sagacissima artis ingenio. Atque cum iam diu ita totus effloruisset inter monasticam disciplinam, ut magis inesse caelestibus quam terrenis crederetur; nescio quo ducti Patres affectu, quasi ex insula regio hortulanum eum constituunt. Qui gaudens ut bonus athleta Christi, ac si inter paradisi delicias, ita obediens lætabatur animo. sciebat namque, Dominum in huiusce seipulum fuisse spelæo, ibique eum Mariæ, ut hortulanum, apparuisse. Sciebat eum in eodem loco resurrexisse, etiam inibi visiones angelicas apparuisse. Vnde profecto thesaurum effodiens in hortis animi, multiplex corpus aromate ungebatur Iesu. Quid tunc putas dicebat, tali ad stipulatus officio? Ni fallor, dicebat sine voce, mentis tamen affectu dicebat, inquam: Veniat dilectus meus in hortum suum virtute conlitum, & comedat fructum pomorum suorum. Erant igitur illi in animo diuersa virtutum olera; & idcirco dixisse non ambigitur, ut comedat fructum pomorum suorum. Suorum, inquam, quia non sibi, sed Domini applaudebat gratiæ, si quid boni mēte gestaret. Alij labores agrorum superexcolant, quam virtutes animi obedientiæ causa defensi: iste talia non omittens, hortum deliciarum animam suam Domino consecraverat. Fecerat enim, quod ab eo sibi dictum meminerat: Pone me sicut signaculum erga cor tuum. Quo premio vallatus, secum in animo Domini magis delectabatur colloquio, quam rerum negocijs temporalium: Descenderat enim profecto dilectus eius Christus hortum animi illius inuisere: descenderat utique ad aroclam aromatis, & in eo virtutum delictijs pascebatur. Hortus autem deliciarum eo vocatus est paradysus, quod intelligitur mens hominis, quia EDEN hortus deliciarum interpretatur. Vnde & quidam florentem eum dixerunt. Descenderat ergo in eo Christus, ut lilia colligeret castitatis, & videret si iam mala Punica germinassent.

Est autem boni viri animus, ut dixi, hortus plenus deliciarum virtutibus, atque ita alter denique paradysus. Metitur ibi myrrha, membrorum scilicet mortificatio, cum virtutum aromatibus. Colligitur rosa, martyrij sanguine rubricata: nitent poma conallium, caelestibus disciplinis irrorata: germinant mala Punica, propter odora menta bonorum actuum: absque eo, si quid intrinsecus latet, Dei flagrans, pius ardor amoris. Indè est, frater, si velis aduertere, quod noster senex totus amabilis & suavis erat: indè, quod aptus omni eloquio puritatis. Nonne tibi videtur mel & lac ex eius lingua manasse, qui ita se suo infuebat eloquio, ut nonnunquam aliquos quasi ebrios redderet sanctitate, omnes vero sibi conexos præ dulcore nimio faciens? Et quid aliud erant eius labia, quam fauus distillans? & ut altius dicam, quid aliud, quam organum sancti Spiritus? Alioquin humana non potuisset apprehendere sapientia, quæ loquebatur: Plena denique sanctitatis munere, verba caelesti manabat oraculo.

Qui cum idem ita longè diu; à sancto ageretur Spiritu, recordatus præcepti Abrahamæ fuisse dicitur, ubi inquit scriptura: Exi de terra, & de cognatione tua, & de domo patris tui, ac veni in terram, quam monstrauero tibi. Qui cum in secula talia contulisset, cepit intra se meditari & dicere, quod nondum hoc præcepti genus opere compleuisset: Qui si mente reliquerat natiuitatis solum, reputabat quod adhuc corpore interesset: Et si, iuxta Euangelij præceptum, patrem, aut matrem, aut cognatos iam reliquerat, ut Deo dignus haberetur discipulus, adhuc etiam amplius molestabatur: quia licet pro dignitatis genere, sapientius tamen cum inuisendo propinqui & noti frequentarent, quam quieti viri animus poposcisset. Quo factum est, ut illico alter Elias fuga laberetur, non Iezabel, sed carnis fugiens voluptatem. Quærebat enim seuerus Christi miles effugere, ut sese fugiendo plenius inueniret. Atque ita qui dudum fuerat multis fulcitus blandimentorum obsequijs, factus est hospes peregrinationis: non habens cum Christo, quod egregium habendi genus est, saltem ubi caput reclinet. Itaque sic se fugiens, ut se inueniret, peruenit secum in fortitudine verbi usque; ad montem Cassinum, nolens patriæ cognoscere curas, neque prædicari de se ventro iactantiæ laudes. Cogitabat autem solum se velle tantum percipisse, necdum diuisum à vitijs, quousque moraretur infra patriæ fines. Et nè rursus nouis diaboli retibus ligaretur, exiit ultra se vadens, si quo modo posset relatu veritatis edicere: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Christus. At ubi ita conscius venit Cassinum, quod totius fons religionis & origo putabatur, susceptus quidè à Patre monasterij, sed Dei disponente iudicio, ibi eum paululum licuit immorari. Fertur namque, quod illico quidam ei anachoreta in Spiritu Dei prædiceret, quinam &

Matth. 7.
Psal. 118.Hortulani
officium ei
demadatur
Ioan. 20.

Cant. 5.

Cant. 8.

Cant. 6.

Anima viri
iusti, para-
disus est.
Cant. 5.Promissio
fides
Gen. 12.Nō fert p.
pinquorum
crebras vi-
sitationes.

3. Reg. 19.

Matth. 8.

Cassinense
petit cenobii
desiderio
latitudi

Galat. 2.

vnde esset, & ob quam causam eousq; aduenisset. Ac deinde post modicum prædicat aduenturos regis nuncios, qui cum repeterent, suoq; in loco restituerent. Quod ille audiens, turbabatur plurimum, quod votis prospera non succederent. Qui assumens ilicò Abbatem loci illius, retulit ei sua quæque, rogans atq; obsecrans, si quo modo posset effugere, clementer annueret, quò nomen illius vltra etiam nec à longè audiretur.

Sed præoccupauit Deus mox eorum consilia, & dum moras faciunt euoluendi, continuò præoccupatur nuncijs. Qui tenentes eum, reduxerunt in patriam. Quid putas, quàm amarus erat animus, quàm moestus, quia ad patriam fines & dulcia proprij soli arua inuitus rediret? Audiant igitur huiusmodi virum nostri cõciues monachi, qui lenti requiescunt vmbrarum delibuti fuligine: audiant, qui post se secularium greges trahunt: audiant, inquam, quòd non satis tutum sit, suorum se deliniri parentum affectibus. Christus ergò matrem nescit, & ignorat fratres, vt veram nobis mentis ostendat fraternitatem. Si quis, inquit, fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, soror & mater est. Deinde reuocat discipulum ab officio funeris, nè patrem liceat sepelire debito carnis iure: Sine, inquit, mortuos sepelire mortuos suos, tu autè sequere me. Hoc igitur totum nouerat pius senex noster, & ideò fugere festinabat è medio ciuium suorum. Recordabatur nanque, quòd Iesus non sit signa operatus in patria: neq; propheta sit sine honore, nisi in proprio solo. Hic autem honore mundi expoliatus, idcirco festinabat exire charorum vinculis, vt verè posset sibi mentis honorem adsciscere, atq; vt altiùs dicam, angelicam in terris degere vitam. Videbatur non satis pauper posse fieri in medio parentum suorum, qui regni pollebant honore, & diuitiarum copijs repletebãt. Et ideò disruptis vinculis clari nominis, voluit pauper fieri sine ambitione, quondam locuples. Sed fuit contemptor eximius, paupertate sit ornator, fuga clarior, vilitate humilitatis sublimior: & vt B. Hieronymi verbis vtatur, sint nonnulli ditiores monachi, quàm fuerant seculares: possideant opes sub paupere Christo, quas sub locuplete & fallace diabolo non habuerant: vt suspiret eos Ecclesia diuites, quos mundus tenuit antè mendicos. Adelhardus verò noster mundi omnia calcans, vicit in schemate, & cuncta quæ mundi sunt, sub pedibus attriuit.

Et dum ità quietus iam victor celsa federet in mentis arce, dispensante Dei providentia, rursus ei nouus constituitur pugnandi ordo. Agitur nanq; non longè postquam redierat, proprio consentiente monasterij Patre, vt nec multum longè dispar, id est, alter Augustinus, viuente prædecessore successor eligatur: nisi quòd ille episcopus fuerit, iste verò Abbatis loco subrogatus sit: vtriq; tamen perfecte dispensatores inueniuntur. Erat autem idem beatus præfati patris Augustini velut pedisequus, operum clarissimus imitator, satis acutus ingenio, voluntate promptus, eloquentia diues, dulcissimus affatu, auditorum tanto afficiens fructu, vt linguam eius vix aliud quàm calamum sancti Spiritus credere potuisses. Prædicationis eius officium lachrymæ commendabant, & cordis duritiam gemitus mollebat. Fluebat itaq; lachrymarum ab eo serotinus imber, quatenus mentes vberius semen fructificandi caperent, & cor audientium huiusmodi censu charitatis amore mulceret. Vox eius plena viroris gratia, & omni constantia fortior videbatur: ipse verò vultu corporeo nitens, plenus pinguedine sancti Spiritus credebatur. Erat autem, iuxta illud Horatij, quod magnis laudibus prædicatur,

Fortis, & in seipso totus teres atque rotundus.

Fortis siquidem fide, constantia & virtute solidus intantum, vt nil trepidans, nihilq; dubitans videretur, etiam si totus terrore anfractus orbis laberetur. Veruntamè si aliqua terroris procella impulsus esset, aliquando spe superabat, aliquando verò ratione vincebat: timor autem mundialis eum nusquam potuit subrigendo transuerberare. Teres autem & rotundus ideò in seipso, immò in Domino dicitur fuisse, quia non solum sibi mer virtutibus ac moribus aptabatur: verum etiam omnibus congruus erat, & amore dignissimus: intantum, vt omnia omnibus esset, & penè cunctis lucrificeret. Erat siquidem carne nobilis, sed nobilior moribus: plenus Dei sapientia, sed opere non vacuus: pulchra facie, sed fide ac sanctitate pulchrior: diues progenie, sed ditior almitate, quia propago erat natus de propagine cæli.

Totus igitur nouo homine indutus erat, & quatum hinc mortalibus fas est, in intimo Domino recreatus. Equitatus eius, erat quadriga virtutum: rotæ verò quadrigæ illius, prudentia, iustitia, fortitudo & temperantia. Porrò prudentia tanta illi inerat, vt fons consilij

Virtutum
quadriga.
Rotæ qua-
drigæ.

Hierony.
epistola 2.
ad Nepoti-
anum.

Eligitur in
Abbatem
lic.
sal. 41.

Horat. 2.
Sermo. Sa-
tyra 7.

consilij ex eius animo manare videretur. Cernebat enim simul præterita, præsentia & futura: vt de singulis præiuderet quid agendum, quidve sequendum Dei consilio monstraretur. Iustitiam verò quantum sectatus sit, testis est Francia, & omnia regna terrarum, consultu sibi submissa: maximè tamē Italia, quæ sibi commissa fuerat, vt regnum & eius regem Pipinum iuniorem, ad statum Reip. & ad religionis cultum vtiliter, iuste atq; discretè honestiùs informaret: vbi tantam promeruit laudem, vt à quibusdam, ita vt fertur, non homo, sed pro virtute amoris, angelus prædicaretur. Fatētur enim, quòd nunquàm in iudicio alicuius personam inspexerit: neque iuxta prouerbum vulgi, aureo pugno sit murus eius animi fractus. Solus, vt aiunt, potuit illæsus fluuiū transire Acherontis auari, & sine discrimine cecitatis ex Alpibus remeare per annos: Ante quem tremebat in promptu superborū alitudo, gloriabatur humilitas mansuetorū. Deposuit enim ilico in ingressu omnem indè tyrannicam potestatem, qui velut prædones iniqui in populo furebant, tantoq; audentiùs, quantum liciti auxiliabatur dominij iure, vnde & omnem terram pessima potestate vastabant. Primùm ergò his pacem reddidit: deindè sua cuiq; pius arbiter iura restituit. Ergò tanta inerat ei sapientiæ virtus, vt pro virga censoris iudicis vteretur verbo, neq; moram faciens, sua cuiq; quæ iusta fuerant, designando. Fecit igitur, vt suum quique adimplerent officium, & nullius vsurparent alienum. Erat autem thesaurarius pauperum, viduarum patrimonium: Pater verò orphanorum, mœrentium consolator: brachium infirmorum, & forte superbientium flagrum. Veruntamē omnes de supercilio mentis artificioso deponebat ingenio, & nullum penitus frangebat, nisi quem conspiceret irreuocabilem esse.

Atq; ita virtute validus, mitis & mansuetus, Romanorum peruenit ad fines: vbi à domino Leone, tunc temporis Apostolico, tanto familiaritatis officio est susceptus, vt neminem constiterit Francorum antea suscepisse. Vnde nostrorū quidam narrant, sibi iocoso dixisse animo: France, inquit, sciēdo scias, quia si te aliud inuenero, quàm te credo, non vltra necesse est Francorū aliquem huc venire, cui credere debeam. Quo profecto patet, quantum pondus idem vir habuerit, cuius euacuatio fidei, Francorum genus omne probauerit non credendum, cuiusve firmitatis fuerit. Sed quantum sit, plurimum prodūt opera promissionis impleta: & testantur literæ, quas de hac, quæ inter homines est tenenda fides, Clothario Imperatori nupèr direxit, inter reliqua ita dicens: Quid putas, inquit, o Princeps, si fides sæpè inter cruores & sequentium arma, etiã inter paganos tantum valuit, vt quisq; se comitteret alterius fidei sacramentis: quātum valere debeat fœdus Christiani, in veritate promissum? Non te decipiat aliquis, obsecro, inquit, Imperator: quia fides cum contra aliquem violatur, nō homo, sed Deus testis & veritas in ea contemnitur. Talibus dictis proculdubio liquet, quòd facilius fuerit, ferri violari vincula, quàm huius viri fidei contaminari promissã, præsertim cum in eius pectore nil toto, nisi fons veritatis & mera simplicitas radiabat. Quem si diligenter inspiceres, erat in eo animus sigillo Christi impressus: idè in nullo penitus corrumpi poterat. Animus verò eius erat velut hortus paradisi, fidei muro conclusus, vniuersarū confitus virtutum generibus. Huius viri imitabatur humilitatem, istius lenitatem: sequebatur autem alterius parsimoniæ victum, & mediocrem vestimentorum habitum: Illius quoq; habebat patientiam, huius verò mansuetudinem. Cum frequēti autem suspirio tale mihi verbū pietatis ore dicebat: Super quem requiescam, nisi super humilē & quietū, ac tremētē sermones meos? Tu nōsti bone Iesu, vt quid talia sibi sedulo replicabat mentis affectu: habebat enim sibi distinctè & appositè ad persuadendam hominibus sanctitatem: vniuersã tuã præcepta sibi cōmissa animo tenebat, & indè conferebat secum, habens tuorum dicta mandatorum suos ante oculos, atq; ita omnium sanctorū vitas vno mentis intuitu considerabat, quorum sedulo ruminabat virtutū exempla, vt ex his omnibus vnum colligeret virum perfectū, Deo plenū, & religionis officio decoratum.

Scribit nanq; Tullius, rex eloquentiæ Latinæ, in lib. 2. de inuentione rhetoriçæ artis, his verbis: Crotoniatæ quondam, cum florent omnibus copijs, & in Italia cum primis beati numerarentur, templum Iunonis, quod religiosissimè colebant, egregijs picturis locupletare voluerunt. Itaque Heracleotem Xeuxim qui tum longè cæteris excellere pictoribus existimabatur, magno precio conductum adhibuerunt. Is, vt excellentē muliebris formæ pulchritudinem muta in sese imago cōtineret, Helenæ se pingere simulacrum velle dixit: atq; ilico quæsiuit ab eis, quasnam virgines formosas haberent. Illi

G 3 autem

Italia & Pipinus rex Adelhardi consilij informatur. * virtutis amore

Eius benignitas in miseros,

Accipitur humanissimè à Leone Pontifice.

Eius literæ ad Clotharium Imperatorem.

Promissorū eius fides & constantia.

Esa. 66.

In ipso 2. libri exordia.

autē statim hominem deduxerunt in palęstram, atq; ei pueros ostenderunt multos, magna pręditos dignitate. (Etenim quodā tēpore Crotoniatę multū omnibus corporum viribus antefeterūt, atq; honestissimas ex gymnico certamine victorias domū cū maxima laude retulerunt) Cū puerorū igitur formas & corpora magno hic opere miraretur: Horum, inquit illi, sorores sunt apud nos virgines: quare, qua sint illę dignitate, pōtes ex his suspicari. Prębere igitur mihi, quęso, inquit, ex istis virginibus formosissimas, dū pingo id, quod pollicitus sum vobis, vt mutū in simulacrū ex animali exemplo veritatis trāsferatur. Tūc Crotoniatę publico de cōsilio virginis vnū in locū cōduxerunt, & pictori, quas vellet, eligendi potestatē dederunt. Ille autē quinq; delegit, quarum nomina multi poētę memorię tradiderunt, q̄ eius essent iudicio cōprobata, qui verissimum pulchritudinis habere iudiciū debuisset. Neq; enim putauit omnia, q̄ quęreret ad venustatē, vno se in corpore reperire posse, idēdō q̄ nihil simplici in genere omni ex parte perfectum natura expoliuit. Itaq; tanquā cęteris non sit habitura quod largiatur, si vni cuncta concesserit, aliud alij cōmodi, aliquo adiuncto incommodo, muneratur.

Itā siquidē & senex noster ingrediens palęstram huius vitę, postq̄ ablutus est baptismi fonte, post abrenunciatiōē seculi, quo puro mentis intuitu conspexit diuersos ad diuersa tendentes: Alios quidem vidit sudare ad mundi honores, & pręsentis vitę gaudia; alios verō ad luxū & libidinē carnis: Nonnullos autē sectari iustitiā, nec non & aliquos futurā respicere vitā. Elegit tamē ex omnibus, quos potuit intelligere, quinq; virgines, q̄ pio charitatis oleo suas indefinenter ornant lāpades, & parant exire obuiam sponso & spōsę: & has imitatus est vigilāti animo, nē fortē fur nocte veniēs, dormiētē subriperet. Audiuit etiā ex gymnico carmine sanctorū, q̄ dignas honore victorias: atq; ex his oībus vnā in se Christi reformauit imaginē. Illic, in vno videlicet Deo & homine Christo Iesu, omnia q̄ sunt venustatis & decoris eterne vitę, vtrā q̄ intelligi possit, adiuuenit. Sed perfectū, quod in oībus Ecclesię partib⁹ natura phibuit, gratia cōcessit, vt sit Deus oīa in oībus. Idcirco ex oībus p̄ oīa satagebat, vt iā Christū in oībus inueniret. Ob hoc autē ab aliq̄bus, vt epistolę Magistri Albini ferunt, Antonius vocabatur: à nōnullis verō, vt suprā dictū est, Aureli⁹ Augustinus. Agebat nāq; istud Gregorij, aliud verō B. Syluestri.

Oleū charitatis in lāpadibus.

Eius largitas in indigios.

Signū auaritię. Largitatis.

Deus eius liberalitatē miraculo compēsat.

Prudentia eius in dando.

Testis est mihi conscientia mea, quōd sępē mirabar, cur tātum mutuo vellet accipere, vt indigentibus, vel suorum erogaret vřibus, donēc vitam B. Syluestri intpexi, cuius in hoc imitabatur exemplum: vt semper magis mutuando pauper, quā diues, inueniretur. Dicebat nanq; sibi sępē cohęrentibus: Vis nōsse, dō inquam, tu, vt tūm auarus largus ve videaris: scias prorsū, quōd si timueris quid magis te dedisse quā oportuerit, auarus conuinceris. Quōd si minus quā debueras, largitatis est vtiquē signum. Et idēdō te, filii, moneo, vt magis si neglexeris, in hoc reus appareas, vt de nostro plus censeas tribuere, quā minus aliquid erogare. Nouit altissima virtus, quōd frequentius intantum liberaliter tribuebat, vt ipse pauper, ac sui simul viderentur egere. Sed tunc lætus, tunc gaudens exultabat in Domino. aiebat nanque: Vtinām vel in modico paupertate Christi participaremur. Sed nunquā ei visum est, aliquando ad hoc potuisse peruenire negocium, cō quōd Christus magis in eo pusillanimes animaret assiduē, vt sua liberaliter discerent erogare, & de Dei largitate pręsumere. Pręoccupabat enim eum diuina clementia ministrando. Vndē cum quodam die omne pulmentum casei de monasterio hospitibus ex integro expendisset, itā vt nihil fratribus reseruaret, contigit vt quidam, cū esset cellerarius, quasi voce minaci quodam mētis affectu diceret: Miror, ait, Pater, quid tua velit ingentis rei expensio: En nihil residui permittis esse fratribus, quō vesci libeat. Tum ille, vt erat suavis eloquio, arridēs: Dominus dabit, inquit. Et ille, Tu semper, inquit, itā polliceris: sed nō sic extemplō dabitur, quod tu indifferenter effundis. Interim autē dum hęc aguntur, ecce duo adsunt plaustra prę foribus, vnum nescio quid ferēs piscium, & aliud plenū caseis. Quod B. Pater audiens, lætus pro fratre, iussit eū adesse cōtinuō. Ecce frater, inquit, & q̄ timebas, argueris: Ecce imprudēs conuincitur ignauia. Tum ille, vt erat simplex animo, videns se argui beneficijs, Da mi Pater, inquit, deinceps, da quantū voluēris. Iam enim non dicā vterius, Non dabit Dominus: sed dicā prorsū, qa dabitur, quātum voluēris. Neq; igitur tātus vir prudēti affectu poterat ignorare, qd, cui & q̄tum daret. Hoc solū vitij, si libeat, deputetur, quod aiebat, dicebat enim itā: Si ad dandū mihi itā exiguū fuerit, vt nō habeā quod duobus impertiā indigentibus, quō solū eorū aliq̄s adiuuentū capiat, bonū mihi videtur, cui iure magis

com-

competit, vt ei totum tribuā, quā vtriusq; nil penē impertiā, aut eos ex toto vacuos relinquam: vnde vni impendebat vtrunq; beneuolentię munus: alteri pietatis affectum.

Videte duricordes, videte viscera pietatis. Ecce hic licet nō posset largiri omnibus, tamen omniū doloribus & penurijs, atq; casibus varijs, cōpassionis affectu quasi proprijs afficiebatur. Verē tātus ac talis erat, vt de se, quippe relatu veritatis, potuisset asserere, Vulneratus charitate ego sum. Qui nisi vulneratus esset à charitate, omniū casus continuis lamētis vt proprios nō lugeret. Flebat autē diebus singulis, si nō ampliūs, semel in die, aut secūdō, manē videlicet & vesperi. Ignis ergō erat iste in eo perpetuus, non deficiens ex altari animi, sed iugiter tali ardebat voto. Ibi enim fiebat suaue holocaustū Domino: ibi victimę macabatur, præcipuē in noctis medio: erat enim per uigil in orationibus. Omnē carnis adipē & concupiscentiarū illecebras tūc cremabat flāmarum incendio, & omnia intrinsecūs vitalia, caputq; cū pedibus, id est, initiū vitę ac finem, Domini in sacrificiū adolebat. Lauabat enim quęq; lachrymis primū, vt deinceps omnia Domino mūdīs cremarentur. Fateor planē, nunq; me virū inuenisse, cui fons lachrymarum tantus inesset, tantusq; gemitus. Putares enim intrinsecūs omnia fletibus resoluta, profundis spirijs pectus distrūpere. Videbatur in eo quasi tonitrua resonare, dum se crebris tūderet ictibus, vt lachrymarū imbres vberius eliceret. Haud dubiū, quin tonitrua fuisse rectē dicamus: quia tu intūs eras bone Iesu, vt fletibus virtutū rigares femina, & agri pleni, quę benedixeras, fructum fonte adspersionis ablueres. Cumq; exiguus ego aliquando ab eo requirerē huiusce lamēti genus, & tanti fletūs gratiā, intulit itā, dicens: Plango, inquit, fili, me plango: Non quasi humiliando flere me conueniā, aut vt altiora cęli sacramenta conspiciā: sed me, in quā, quid sim considerans, plangendo lugeo. Plango quidē, non quia sic me vellē plangere: sed quia me itā plangendū noui, proculdubio plango. O profunda humilitas viri, & altissimum mentis ingenium. Dicebas enim hæc, non q̄ te talem scires, sed vt me, quę talem fortē noueras, ad plangendum saltem ferius inuitares, & pectus faxcum sic tuis fletibus emollires. Alioquin tu idē flebas, q̄ velut intra sancta sanctorū ingressus, nondūm continuare poteras, quod cernebas: Spes namq; quę differtur, affligit animam. Ergō cernebas mentis oculo cęlestē illā patriam, vbi hymnidici chori Deo laudes cōcelebrant: & fruebaris beato illo & felici cęli concentu, vbi indefessa voce resiliat præ gaudio iubilationis organa: & quod maius est adhuc, feceras tuā ipsius animam sancti spiritūs habitaculū. Sed cum idē spiritus paululūm altiūs euolāset, vt eū requireres, flebas præ amore nimio, multumq; flebas, itā dicens: Anima mea liquefacta est, vt locutus est mihi, siquidē locutus est, & abiit. Abijt, vt mens a uida fruendi, feliciūs inardesceret, & flammam, cum inuenisset, in eo charitatis firmiūs retineret. Indē erat, mi pater, quōd in mortis articulo non recedebat ab ore pius affectus, ac dicebas: Sitiuit anima mea ad Deum viuum: quando veniam & apparebo ante faciē Dei? Iam enim cupiebas ingredi tabernaculi locū admirabilis: iam vox exultationis in auribus erat, & cōfessionis in ore: iam sonus epulantis audiebatur: iam quodāmodo intereras his, quorū habitatio est sicut letantium omnium. Talia quippe, dū fleres, tibi ante oculos assistebant, & idē amore tōtus elāgueras, ac dicebas: Adiuro vos filiæ Hierusalem, si inuenēritis dilectū meum, vt nunciatis ei, quia amore languco. Nouerit pius lector, quōd si se à talibus paululūm pro quibuslibet negocijs segregāset, quasi à sanctis exiens, festinabat ocyūs vt rediret: sed continuo totum se inueniens, totus aderat, quasi si in die nihil aliud inter manus habuisset. Mox etenim aderant lachrymæ, mox gemitus atque omnis deuotio. Reuirebat quoq; animus ilicō, & omnis sensus corporis continuo mundo moriebatur. Quōd si ad Dei intrāset officium, vt idem iucundo animo solitus erat dicere, mox omnes cogitationes & causas rerum temporalium ante ostium reponebat, & secum totus ingrediebatur, vt totus Deo ac sibi adesset. Quem si conspexisses, subito videres eum introire suę secretiora mentis, & nescio quid verenti vultu respicere. Tingebat quippe calamum linguę fonte sancti Spiritūs, vt mundus Deo laudes diceret: atque inter ipsas laudes, nescio quid musicum percipiens, aliquando abundantissimē flebat. Et quid mirum? cum, vt audiui quodam referente Episcopo, inter ipsas palatij populorum frequentias, dum Rex & consiliarij eius aliud quid intenderent, & turba more solito vndiquē perstreperet, sæpē eorum in medio positus lugebat, quasi ad agonem flendi huc venisset. Itaque ibi residens, alibi cęlorum Regi secretiūs assistebat.

Cant. 2.
Lachrymę
compassio-
nis quotidie
ana.

Gratia la-
chrymarū
præcipua.

Prover. 13.

Cant. 5.

Psal. 41.

Psal. 86.

Cant. 5.

Preces Deo
in templo
perfolutu-
rus vt se cō-
parauerit,

Quòd si inter mundi discrimina huc illucq; pro Ecclesiæ negotio occupatus esset, instituta tamen regulæ minimè deserebat: sed pro lectione vacabat fletibus, & pro reliquis officijs, mentis iubilo Domino famulabatur. Nouerant igitur omnes sui comites & itineris socij, nolle eum, vt continuè sibi appropinquaret: idcirco procùl ab eo gradiebantur, quatenùs ille soli Deo vacaret. Venerat enim illi iam tempus, vt neque in monte, neq; in Hierosolymis, & vt irà dicam, neq; in aliquo loco, sed vt in spiritu & veritate adoraret Patrem. Templum autem eiusdem spiritùs, suam fecerat animam, veritatisq; habitaculum. Idcirco vt mihi visum est, totus vbiq; secum, totusq; cum Deo erat, ac sollicitus cum eo gradiebatur. Indè erat, quòd profecto semper hilarius, semperq; mitis ac lætus inueniebatur: indè, quòd tam patiens, tam longanimis, tamq; benignus in omnibus habebatur. Erat enim filius pacis, charitatisq; catena, vt fraterna sibi viscera inuicem cohærent. Nouit hoc Spoletum & Beneuentum: qui cùm hostili gladio se inuicem indefinenter caderent, factum est, vt idem vir beatus illuc vsq; ob hoc progrediens deueniret, & Beneuentum intraret. Porro ibi cùm esset, inter eos tantam restituit pacem, vt vsq; hodiè connexi & confederati, sibi mutuo in pace Christi cohærent. Vndè non solum apud eos, sed etiam apud Græcos & omnes maris insulas nimiam promeruit amoris gratiam, atq; famam virtutis. Perpendebat autem in hoc dissidio, quòd vtriq; Christiani & fratres essent: neq; censuit eos irà Deo placere posse, vt tanta cruentarentur cade, & suarum prædas facultatum facerent: Quia omnis, inquit Apostolus, qui odit fratrem suum, homicida est: & scimus, quòd omnis homicida non habet vitam æternam in se manentè. Vndè se medium inter eos pius Pater inicit, & quam diabolus pacem Christi violauerat, sanè ad plenum restituit. Igitur in huiusmodi negotio infatigabilis videbatur, & pro iustitia certator eximius.

Vndè factum est, cùm Imperator Carolus diem vitæ fecisset extremū, & Ludouicus proles eius Augustus successisset in regnū, vt diaboli agere inuidia, in eo veritas prauorū rursus solitis agitaretur insidijs. Nec noui aliquid: quia apud improbos semper inimica veritas fuisse cõperitur, & iustitia stultorū criminibus lacerata. Iam enim anno sa peruerforū improbitas, iuxta illud Platonis, beatas & felices Respublicas esse ingemiscebant, si eas studiosi sapientiæ regerent, vel si earum rectores studere sapientiæ conrigisset. Vndè dolo accensi atq; inuidia, excogitauerunt quomodò ceu Danielem ex Regis latere amouerent, vt iustitia vltiori non habendo defensorē, statum suū amitteret: & iniquitas suis percepta fraudibus, locum dominandi reciperet. Noueras enim omnium animarum Deus inspector, qui hoc consilium illius cordi inserueras, vt Regis & Ecclesiæ cederet iussionibus, quòd non nisi ob commune omnium bonorum studium hoc fecerat: videlicet vt libertas, potentiorum tyrānide releuata, propensius Domino militaret, & vniuersarum iure laudes Ecclesiarum deuotiùs Domino redderentur. Sed Deus, qui suos ad altiora semper inuitat, voluit hūc virū manifestius approbare, quantusq; esset in aduersis, ostēdere: vt qui tātus Deo victor in prosperis triūphabat, in aduersis etiā triūpharet: Vt quia iā gratia Dei septem Euangelijs, beatitudines, vita &

moribus sibi acquisierat, octauam quæ supererat, operibus adimpleret: Beati, inquit Euangeliū, qui persecutionē patitur propter iustitiā, quoniā ipsorū est regnū cælorū. Passus est igitur idē malignorū supercilio, & accusatus fraude humanitatis, qui amore iustitiæ ac veritatis in præptu nil sibi tutū seruauerat, nisi se pro ea vsq; ad mortē modis omnibus tradidisset. Nunq̄ enim timore occuluerat veritatē, nunq̄ mendaciū locū habere cõcesserat: sed miseros obiecta veripuritate clemēter tegebat, quos præsertim auaritia & crudelis imperitorū vexabat ignauia. Vndè cùm cecitas iniquorū dolosius araneorū telas, q̄ cautiùs venādī retia texuisset, noluit ante faciē apparere, nè fortè prauitatis turpitrudo, iustitia relucēte, foediùs mōstraretur. Quo factū est, vt sine accusatore, sine cōgressu, necnō sine audiētia atq; sine iudicio iustitia plecteretur in eo. Qui pulsus præsentibus bonis, dignitate exutus, vulgi existimatione fœdatus, ob beneficium Republicæ exiliū tulit. Sed q̄ cæca & stulta peruerforū calliditas fuit? Cogitabant enim inficere bonorū semper & cōmaculare virtutis famā, ob dignitatis ambitionē: præsertim cùm eo magis alterius torqueatur gloria, quo nolūt assequi eā, qua clari nominis honore digni habeantur. Sed si Deus pro nobis, quis cōtra nos? Ergo mentiti sunt se posse polluere decus ac felicitatē eorū, qui sua in cælū facultatum, tulerūt præsidia. Illic enim neq; fures effodiūt, nec furātur. Nemo enim aliquid habet post Deū seipso preciosius: &

idcō

Nō hoc dicitur, quòd templa aut loca sacra contempserit, sed quòd etiā in itinere cõstitutus, animū semper habuerit Deo cõiunctissimum.

1. Ioan. 3.

Dan. 6.

Matth. 5.

Vir sanctus præter meritum, exulare iubetur.

Roma. 8.

Matth. 6.

ideò qui semetipsum benè operando custodit, necesse est se totum & Deum possideat. nunquam se suo vacuare honore, ac facultatum precio, quo nihil ditius est, priuari poterit, si se quisque extra se non proiecerit.

Preciosissimum ergò genus possessionis est virtutum decus, quibus nihil grauius acquiritur, nil suauius amando percipitur, nil felicius possidetur. Hunc thesaurum sibi senex noster laborando quaesierat, quarendo felicius adinuenerat, inuentum autem, quocumquè irer, secum possidendo ferebat. Atque ità quanto exoccupatus rebus mundi fuerat, tanto suæ possessioni intentus, hincindè locupletius & se cælo restituebat. Noueras iam impudens concupiscentiæ quæstus, quia miles Christi non tuis tenebatur vinculis, neque tua obfuscabatur caligine: sed celsa præsidens charitatis arce, mundum quasi sub pedibus suo liberalitatis dominio subiugârat. Idcirco non quocumquè inuidentium zelus, sed quò Dei agebat Spiritus, quasi ad epulas inuitatus, satis admodum vltro neusibat. Dic, quæso, misera mundi cupiditas, quid inanibus gaudijs raperis? Quid externa bona, & momentaneum luxum pro æternis vitæ delicijs amplexaris? Noueris, quòd nunquam tua facies esse, quæ à te natura rerum fecit aliena. Quòd si naturæ satisfacere quæris, scito quia parum est quod requirit. Quòd si cupiditatis luxui nil satis esse poterit, ò misera mortalium præsumptio, & temeraria virtutum imitatrix cupido, vt quid vltra te inconsultè transcendis, cum indè, si quid esse potuisses, totum amittas? Ecce cum iustitia & veritate bellum te semper habuisse nouimus: & indè est igitur, quòd adhuc liuore torqueris. Tu primò mundum in Abel fratricidio cruentasti: Deindè per omne tempus sanctorum millia iniquitatis gladio trucidasti, & quod scelestius est, Dominum cupiditatis precio vendidisti. Porro adhuc vincendo vinceris, quæ iam sanctorum pedibus conculcâris. Quare non audis infelix aduersum te sanctorum querimonias, sub altari Dei clamantes: Vindica Domine sanguinem nostrum? Fortè cogitas, quòd in isto sanguine non fuderis, ideò te excusatum iri. Fateor planè, quia mentita est iniquitas sibi. Audisne dicentem Dominum, Mihi vindictam, & ego retribuam? Sed quod tu excogitaueras improuisè, vt senem nostrum terrarum sedibus exulare cogeres, Dominus eius hoc vsus est ad coronam: Igitur more solito tuum cæcitatatis malum, conuertit in alterius bonum. Ecce rursus ponitur aurum in fornace: ecce tentationis igne probatur: Tunditur ac limatur igitur, vt speciosum vas, in honorem formatum, possit clariùs renitere. Sed dum præsens quisque talium contempletur rerum euentum, fortassis censet, iuxta illud Vergilij,

Nec curare deum mortalia quenquam.

Iustus enim aliquando ecce in sua perit iustitia, calumniantium fraude perimitur, & prauus sibi quisque vendicat sapientiæ laudem. Veruntamen vtrarumque rerum finem rei probauit euentus.

Interim verò senex noster, sapientia probus, mittitur quasi vnus ex ignobilibus ad Heri insulam. Missus verò illuc, omni humano priuatus honore, sed cælesti interim vdi què vallo fulcitur. Dissoluitur autem ad tempus quàm felix quadriga germanitatis, in modum illius Ezechielis coniuncta: super quos Iesus, lorica virtutum succinctus, decentissimè præsidebat. Erant igitur quinque vnus viri semine propagari: quorum trium Imperator Augustus familiari vsus consilio, vnà secum fundabili quadratura Francorum imperium satis admodum dispositum regebat, Reipublicæ augmentatum. De his nanque equis Habacuc non incongruè Domino cecinerat, dicens: Qui ascendes super equos tuos, & equitatio tua salus. Quorum quidem impar cursus, sed par animus ad palmam in primordio ferebatur. Porro iam deinceps præsidente eis spiritu sancto, æquo voto in his vnum propositum consummatur: qui primò quidem discolors videbantur equi currere, sed voluntate concordés: postremò verò, vt B. Hieronymus ait, vnum aurigæ iugum trahunt equa ceruice, & proposito pares, non expectantes flagelli verbera, sed ad hæc vocis Christi hortamenta ità feruentes, vt magistri ac duces exercitui fierent sanctitatis. Erat autem maior natu, senex noster sanctissimus, æta te ac gratia Domino consecratus: maturior consilio, eximior omnibus sanctitate. Deindè Vuala virorum clarissimus, qui ei successit postea monachorū pater eximius: tunc temporis primus inter primos, & cunctis amabilior vnus: nimia familiaritate Regi inhaerens, & maxima præfecturæ dignitate subiectus: in senatu clarior cunctis, in militia verò

pru-

Preciosissimæ opes, virtutes.

In cæcâ cupiditatem,

Gen. 4.

Matth. 26.

Apoc. 6.

Deut. 32. Roma. 12.

Eclog. 8.

Ezech. 1.

Habac. 3.

Hierony. Epistolæ 26. ad Pammachium.

Hunc quidam Vualachum vocant.

prudenti animo fortior vniuersis. Quem tanta laus sequebatur in omni vitæ negotio, vt longè plus censeretur amore posse, quàm omnium fastus etiam & tyrannis reliquorum. Erat enim iustitiæ custos, & decus honestatis, oppressorum quoque iustus oppressor.

Oppressor, id est, qui alios opprimerent.

Quibus inherebat ex latere sexu soror Gundrada, nomine dispar, sed virtutibus proculdubio compar, fratribus assiduitate præsens: siquidem virgo familiarior Regi, nobilium nobilissima, quæ inter Venereos Palatii ardore, & iuuenum venustates, etiam inter mulcentia deliciarum, & inter omnia libidinis blandimenta, sola meruit (vt credimus) reportare pudicitia palmam, & potuit, vt dicitur, carnis spurcitas illa se calle transire. Pudicitia, inquam, sceptrum secum tenuit: quia prorsus sibi locupletius fore credidit integritatem seruasse carnis, quàm roseos castitatum flores violare. Est autem pudicitia virtus, (qua feliciter, vt probatur, coronari meruit) velut Tertullianus fa- cundissimus ait, flos morum, honor corporum, decor sextum, integritas sanguinis, fides generis, fundamentum sanctitatis, præiudicium omnis bonæ mentis, ac deinde, Quamquam rara, inquit, nec facile perfecta, vixque perpetua. Huiusmodi igitur Christi famula inter omnia castitatis discrimina delegit experere campum certaminis, & meruit triumphum victrix obtinere pudoris. Reliqui verò duo, videlicet Bernarius noster, & Theodrada soror eius Deo deuota, qua iam reddito fructu nuptiarum, secundum castimoniam gradum arripuerat, ad pedes Iesu cum Maria domi sedebant: illa quidem Sueffione Sanctimonialium regens vitam: iste verò Christi discipulus nobiscum habens formam: Vtrique tamen ad vnum brauium supernæ vocationis currere festinabant.

Tertullian. libro de Pudicitia.

Video igitur in hoc eorum quinario numero dulci, sonum vtrisque partibus renouitum personare musicum, & ad aliquid harmoniæ horum quantitates concinere. Porro si primùm inspicias viros, & secundò duas sorores: erit diapente Græcum, & proportio sesquialtera quantitatis. Tres enim duplum medietate sui ad aliquid vincunt: & concinit vnus, videlicet beatus senex noster, inter duos & duas: atque ita mellifluam musicæ symphoniam artis, & pyramidem Geometricæ disciplinæ formam, reddunt. Sed quod operatur vnus, id est, Adelhardus senex inter quatuor, vt bene concinant: hoc verò is idem supereminens, vt in modum ignis quadrati, caelestis patriæ amore ardeant, inuitat. Alioquin si respicias eos in negotio Republicæ prælatos, erunt rursus tres publicis, velut Martha, mancipati officijs: & duo ad pedes Iesu intenti tantum, vt audiant verbum. Atque ita medius est pater noster senex: qui inter vtraque vitas, actiuam scilicet & contemplatiuam, interim mediè temperatus incedit. Denique si eos rursus diligenter attendis, tres eorum sunt siquidem, qui continentia triumphum sortiuntur: & duo, qui primùm castum meditantur connubium: ad postremum verò, vtrique par iugum monasticæ disciplinæ trahunt. In omnibus igitur vestiti duplicibus, in omnibus consoni & concordantes atque concolores prædicantur. Conspicio quidem eos cum Beniamin singulos inter Patriarchas quinque indutos stolis: sed à Iesu nostro veste simpliciter nuptiali postmodum gloriosius decorari. Contueor autem quinque talenta credita: sed his omnibus vnum præmium lego superappensum. Qui cum ita his auidius in inuicem, pro se & omnibus decertarent, venit inuidia ventus, & disperdit eos procùl ab inuicem, in quibus præsertim florebat totius regni decus: vt & ipsi probati manifesti fierent, & ad quos deuenirent, eorum virtutibus fulcerentur. At verò Corbeia tunc, multorum quoque ore iam diu laudata, moerens ac flens, cum de tanto viduata patrono lugeret, in consolationem sui meruit suscipere Vualam clarissimum virum, inter reliquos, quos habebat nobiles, velut tyro-

Genes. 45. Matth. 25.

Ventus inuidia.

Vualam, sive Vualachus amplectitur vitam monasticam. Zach. 4. Sap. 8. Rom. 11.

nem Christi, quem postea post decessum fratris, vice Christi gaudens sibi exultat patrem habere. O prouidentia Dei, & parati oculi discurrere in omnem terram, attingens à sine vsque ad finem fortiter, disponensque omnia sua uiter, quàm incomprehensibilia sunt opera & iudicia tua vniuersa: qui cecitate humana vteris inestimabili lucis consilio. flagellas enim ad tempus filios, quos coronare disponis. Indè igitur est, mi Pater omnipotens, q̄ Bernarius noster Lirinum remittitur: Vuala verò tuus in Corbeia, vt dixi, tyro recipitur. Qui deponens militia cingulum, vt te totum veste sanctitatis indueret, arripuit primùm tyrocina paradisi, vt consummaret in se mensuram Christi. Theodrada nanque quasi innocens sub sancta professione Sueffione relinqui-

tur.

tur. Porrò prefata Gundrada ad S. Radegundem quondam Reginam mittitur idcirco, ut cui communicauerat ex parte florens inter palatij discrimina, imitaretur virtutum eius insignia, & cum ea die noctuq; Deum exorans, de se suisq; interim consolationem obsecrando reciperet.

Sed cum iidem quasi exhonoriati secedunt à palatio, procedit senex noster quasi ad epulas inuitatus, inter eos, ut aiunt, fortis fide, mente alacer, conscius puritate. Agebat nanque gratias, quòd dignus inuentus fuerit pro veritate contumeliam pati. Deinde nunc fratrem osculo deliniens lachrymantem, nunc sororem blanditijs & sanctorum afficiens hortamentis, amicis persuadens mentis fortitudinem, proceribus verò palatij exhibens virtutum exempla, porrò in omnibus mirabilem mentis suę constantiam demonstrabat: ita ut quidam Archiepiscoporum duo flentes ab eo regressi, ut fertur, Imperatori Augusto interroganti dicerent: Quid putas, inquirunt, ò Imperator? Nunquid vindicare te cupis hunc virum exhonorando, & qualibet terrarum parte eum exulare iubendo? Fatemur planè, quòd nunquam ei gaudium huic simile facere potuisses, quo nunc ei probata patientia cælitus condonatur: præsertim cum hodiè sibi nimium gratulatur, pristinam in Christo recipere libertatem. Vnde scias, quòd nunquam latior, nunquam iucundior à nobis visus est aliquando. Itaque ad nullum ferientis, spe sancta subnixus, pauet occursum, neque eum vllus hinc penetrat dolor. Quod audiens Imperator, pudore suffusus doluit se fecisse, quod iam ruboris erat inhibere. At verò pius Christi famulus hoc Cæsari quasi pro crimine imputantibus aiebat, dicens: Nolite, quæso, fratres mei, nolite attendere, quasi quod de nobis agitur, in hominis sit potestate. Fateorenim, etiamsi idem aliud delegerit, quàm quod à Deo semel prolatum est, non posse penitus retractari, nisi primum hoc opere compleatur: neque possunt compleri disposita, si non idem annuerit. Idcirco moneo vos, charissimi, attendite Deum in nobis, licet per cuius non optassem manus, voluntatem suam exple: quia secundum Iob, cum ista expleuerit, talia ei præsto & quamplura sunt alia. Alioquin cum expletum fuerit, quod præfixum est, non quod in istius erit voluntate, sed prout suo clementer annuerit nutu, quandoquè reuocabimur. Interim verò, quæso, parcite à Deo collato nobis principi, quòd non sua quodammodo, sed Domini Dei nostri, cui peccauius, interdum vititur voluntate. Cæterum iuxta B. Dauid vocem, si Dominus incitat eum aduersum nos, precor suppliciter exorate, ut sacrificium humilitatis nostræ odoretur, & suos suscipiat poenitentes: in omnibus ita tamen, ut eius fiat voluntas. Ecce quanta & quàm immobilis patientia illi inhæserat, quanta doctrina, quantaque viscera pietatis. Igitur inter omnia hæc, & inter omnium voces gementium, & lachrymarum alloquia, medius de se consolator erat & persuasor virtutum.

Erat enim quasi speculum sanctitatis, & inter omnium querimonias irrogantium iura caudidicus. Dic, rogo, quis tunc vel saxum pectus habens, non fletet? Quis præcisus vel de silice, non doleret? Aut quis vel ferreis continere se poterat oculis, nè lugeret? maximè ea hora, cum omnes vna voce plangendo clamarent: Pessima cæcitas malumque consilium, ut fons consilij, in exilium deportetur. Istud, inquirunt, non recuperabitur, neque Francorum quisquam ei similis, tantusque charitatis ac veritatis inuenietur assertor. Planè fatemur, quia pessima fraus, & callidus hic est veneni dolus. Ecce quàm iniquissimum instat tempus, dum iusti & boni exhonoriati viri, & nemo est qui interdicat. Quid igitur, putas, erit de nobis? Ecce, aiunt, tollitur prauitatis interdictor, & quis vltra iustitiæ locus erit? quæ consilij sanitas? præsertim cum omnes sua quarant. Nemo igitur Reipub. sed pessimè sibi quisque consulit, consilium pro muneribus venditur, sequuntur retributiones, propria lucra considerant. His & huiuscemodi querimoniarum vocibus vsi, generaliter omnium corda, singulorum fletibus ingemiscere cogebantur. Ignorabant ergò, quòd Dei occulto iudicio factum sit, ut senex noster mala cum fierent nè videret, & poena peccati interim in quosdam liberius descurreret. Tunc itaque quasi ei hoc solum deesset, quod primum concupiuerat, Domino dispensante, ab humano pellitur orbe: & credimus, quod cælestibus partus sit sacramentis, ut cui vetitum erat solum terrarum cernere, Ioannis exemplo cælestis patriæ inquisitor fieret. Quid putas? nunquid Deus obliuisci poterat, quòd primum contra eius decreti voluntatem tali eum ab officio retardarat? Sed nunc fortassis ideò ei votum diu desi-

Constantia
& iniusta
virtus S.
Adelhardi.

Excusat
Imperatoris
contra
sententiam.

Excusat
Imperatoris
contra
sententiam.

Iob 23.

1. Reg. 26.

Plangunt
omnes in
quam S.
Adelhardi
exilium.

desideratum conceditur, quasi ut quem prius Deus labore huiusce honoris laeserat, tandem posterius concessu operis deliniret: & quem vel tenuis pulueris inter huius mundi discrimina maculae sordidassent, angelico assuefactus consortio, fontibus lachrymarum ablueret. Quod factum proculdubio creditur, ut septem annis, qui & ad hoc sacramentus est numerus, sancto ibidem Spiritu ageretur, si quo modo septiformem eiusdem Spiritus gratiam ex integro accipere meruisset. Alioquin non talis ac tanta fuisset collata virtutum fama, nisi quia diuino arbitrio conuentum est, ut qui penè omnibus Europae partibus iam clarus inerat, etiam Aquitaniae solum extremis finibus illustraret: ut qui sibi pollebat ubique sanctitatis nomine, illuc usque cunctis clarius redderetur, ac deinde ubique fultus Dei auxilio, praemijs meritorum vberius abundaret.

Huiusce rei testes idonei sunt & assertores sancti fratres, inter quos idem beatus, ut ipsi fatentur, vita angelica per septennium visus est habitasse. Quos fratres idem ad omnia, quae Dei sunt, sancta deuotionis flamma mouebat: quoniam tanta charitatis virtus in eo erat, ut omnibus se posset influere, & suo eos amore in Dei causa firmius solidare. Dei quippe altissima virtus asperos ei quosque secundabat ubique casus, quae tribus pueris medium fornacis fecerat tanquam spiritum roris flantem. Vnde nec procellis allidebatur, neque vi ventorum impingebatur. Christi enim erat fundatus amore. Et ut cum Apostolo dicam, Quis eum separaret à charitate Christi? tribulatio, an persecutio, an fames, an nuditas, an gladius? Verè, ut euidentius loquar, neque mors, neque vita, neque instantia, neque futura, sed neque vlla creatura poterat eum separare à charitate Dei, quae est in Christo Iesu. Fundati enim erant pedes eius supra petram, & idè non poterat commoueri. Vnde cognoscentes eum beati viri, inter quos quasi sub custodia degere primum videbatur, coeperunt magno eius amore inardescere, & nimium eum venerari: non ob regiae quidem propinquitatis honorem, sed pro venustate morum, & sapientiae documentis, nec non & pro sublimitate virtutum, in tanto eum honore praefidentes, ut etiam eiusdem loci pater, & omne illud collegium sanctum, patris eum venerarentur obsequio, & secundum eius consilium sua cuncta tractarent, & obedirent ei in omnibus, prout is semel ore aliquid protulisset. Tu enim haec omnia Deus Pater incomprehensibilis, tuo disponebas nutu, ut & deuotus tuus famulus tandem aliquando diu optato potiretur ocio, & deuoti milites tui eius fulcirentur consilio. Vacabat igitur illic iam caelesti sabbato, fruitione perenni, & gustauit, quam suauis sit Dominus. Vnde quam immensa laudes & gratiarum actiones ibidem eius resonarent ab ore, puto, nemo est qui possit ad plenum edicere. Siquidem erat ei felix illa habitatio in modum paradisi, ex quo serpentis inuidia primus eiectus est homo. Et mirabilis satis admodum ordo, ille quidem proiectus inde, confusione tegitur: iste verò eiusdem suauis quasi reuectus, ibidem gloriatur, eo quod iam consortio fruetur angelico. Erat igitur ei, ut quidam Poëtarum eximius ait,

Quam secunda quies, & nescia fallere vita,
Dines opum variarum, & latis ocia fundis.

Verg. 2.
Georgic.

Exilium
mutatur ei
in paradisi-
sum.

Atque ita nimium iucundus, inter mulcentia sanctitatis ocia latabatur, quasi inter florifera paradisi amoena: nec dubium veritatis odio cum B. Ioanne ad eum usque exilio deputatus, sicut venerabilis Beda presbyter ait. Quin licuit cernere fluctuagagas ubique mundi rotas, & Babylo nis ac Hierosolymorum mixtum configere castra, hinc inde vicibus tela atque fugam capi. Indè erat, mi pater omnipotens Deus, quod tuus athleta tantum pro discrimine huius vitae flens lugebat, ac dolore suffusus, nimio lamento gemit, rogans ac petens praesertim, ut suorum parceres hostium cecitati. Videbat enim & prouidebat iam senex Pater, hoc in tempore miseram humani generis vitam delictijs enervari, & Iezabel Propheten se dicere, & seducere seruos Dei, fornicari & manducare de idolothytis, ventris ingluuiem sequi, & libidine coronari. Quia, inquam, monstrum videri posset, si gula sine luxu, aut luxus sine gula regnaret. Heu quam misera conditio ventris, qui talium affinitate partium cohaerens, vtroque cluditur sine, & malae felicitatis fastu casto vestitur honore. Vnde, quauis voce Poëtica utar, moneo, ut vos qui legis flores, & humi nascentia fraga, hinc fugite, quoniam serpens his visibus latet. At verò praefatus senex interim eos flere non cessabat, quos auiditate ditescendi velut quasdam aues nox illuminat, & dies caecat: Qui dum non dispositionem Dei, sed suos intuentur affectus, licentiam vel impunitatem scelorum, omnino pu-

Apoc. 2:
Gula & li-
bido facie.

Vergil. 3.
Ecloga.

nò putant esse felicem. Sed eorum interdum immanitate flagitij, cælesti viro beneficia cumulantur intantum, vt omne sibi gaudium æstimaret adfuturum, dum tentatione ad victoriam functus sit inuidorum. Idcirco quocunque se verteret, proficiens vltra atque crescens ibat.

Gaudebat ergò, vt Dei in ipso compleretur voluntas, quia totus Deo subiectus esse parabatur. Aiebat nanque inter reliqua patientiæ suæ verba, de suo quærenti exulatu, ouium se velle imitari simplicitatis exemplum, & instar leporis mutationem loci non curare. Ouis enim, dicebat, propter aliorum caloris indumentum, suo sine inuidiæ zelo nudatur vellere: & de sui indumenti exuijs, alterius fouetur nuditas. Ità siquidem & in me aliquod si est vtilitatis prudens opus, velim vt quilibet id gratis sine meo percipiat quæstu. Atque ità si fuero huc illucque, addebat, pro insidiantis impulsu more leporis fugatus, neque locum quietis, cui dudum prorsus infederam, cum mœrore relinquo, neque ad quem propellor, cum amore teneo. Nostra autem conuersatio in cælis esse creditur: idcirco quæ sursum sunt sapimus, & non quæ super terram. Mortui enim sumus cum Christo, & vita nostra cum eo in cælis est abscondita: vt cum Christus apparuerit vita nostra, tunc & nos simul cum eo appareamus in gloria. His & huiuscemodi verbis ad petram, quæ Christus est, fratrum animos solidabat: vt quia inter fluctus marinos extra mundum positi videbantur, spe, quam velut ancoram habemus, cælo profundius firmarentur.

Quibus paterna ex acie per septennium ità discretionem virtutum vallatis, factum est Domino annuente, vt sui exulatus iam finem faceret, & clarior proprijs honoribus redderetur. Proprijs ergò dico, quòd meritò sibi compererent, & idem summum paternitatis officium meritis illustraret. Alioquin honoribus dixi reddendum, quem proprius meritorum honor vbique & sapientia decorabat: non quòd amiserit, quo reuerentia dignus censeferi posset, sed æstimatione vulgi priuatus honoris officio, quantum in ipsis fuit, dignitatum fascibus redderetur. Cæterum exhonorari, sicut consulta veritas patefacit, non poterat, quem cælestis gratia illustrabat: præsertim cum indebitus honor potius turpet insipientem, dum summis sedibus inclarescit, quàm decoret: quia minus eius dedecus patuisset, si non altis sublimaretur officijs: quòd velut struma, vt quidam ait, in superficie cutis eminet, vnde indignius prælatus videri possit. Sed senex noster non tam alienis quàm proprijs meritorum honoribus vbique ab omnibus veneratur, ab omnibus interim dignus honore censetur. Veruntamen quia improbos, vt dixi, dignitas reuerendos nequit facere, dum pluribus eos ostentat, sed despectiores, immò indignos eadem dignitas facit. Cæterum senem nostrum tanta præditum dignitatis magnificentia fuisse constat, vt non solum per sublimitatis gradus illum contingeret videri honoratum: sed quia multo erat fultus consilio, idcirco etiam inter ignotos nimium videretur honorabilis.

Quo factum est, vt peracto tempore cum summo tandem reuocaretur obsequio, vt pristinam reciperet dignitatem, passim omnibus exultantibus & congratulantibus penè cunctis. Vnde lætitiæ voces hinc inde ad cælum vsque tollebantur. Gratulabantur monachorum concubia, resultabat iucunditate Clerus ecclesiarum, vulgi quoque gaudia vbique ridebant. Factus est autem concursus populi, quasi si in communi omnium festo, cæli præconio insignis redderetur. Fratres autem, cum quibus interim degerat, audito suæ regressionis die, cœperunt profecto contristari & mœsti esse, atque quodammodo gratulari: contraque præ nimio amore, ingenti animo lachrymabant: lachrymando quoque, vix eum dimittere cogebantur. Inter quos virtute venerabilis Ragnardus, qui postea abbas eligitur, præcipuo feruebat mentis spiritu, flens mœrore animi, & flendo quoque lætabatur. Lætabatur quidem, quia veritatis amator locum taxati meriti recepisset: sed dolebat valdè, quòd tanti viri præsentia priuabatur. Vnde factum est, vt cum pius Dei cultor iam iamque inde abiret, & omnes fratres ardenti animo eius vestigia gressusque osculando lachrymis abluerent, eique valedicerent, præfatus vir Dei domi intra lachrymarum cubicula sese reciperet, nè proficiscentem videret, quem plus quàm se manere secum vellet, pro quo mori etiam proculdubio paratus esset. Sed cum senex eum multum diuque expectando requireret, inuentus est in quodam obscuritatis loco flens & eiulans, multaque trahens suspiria. Qui cum vocatus esset, vt seni valediceret, illeque nollet exire, precatus est internuncios, nè

H cum

Magna animi in sancto viro libertas.

Philip 3. Colof 3.

Heb. 6.

Honor improbos deturpat magis.

Reuocatur vir sanctus ab exilio, cunctis gratulantibus.

Dolet eius abitus fratribus, apud quos exulabat.

eum ibi plorantem detegerent. Quod audiens charitas sancti viri, regreditur iam de nauis, ne fratrem, quem sanctum nouerat, inosculatum omitteret. Veniente autem ad eum sancto sene, coepit idem magnis vocibus inclamare ac dicere: Quid hic quaesisti felix Pater, vel cur te mihi nunc ostendere voluisti? Testem, inquit, Deum habeo, quia malletem te hic mortuum sepelire, quam, me relicto, hinc uiuus abires. Tunc omnes fratres & famuli magnis eum prosequuntur fletibus: leuantur vela, tandem remigia impelluntur: dant omnes gemitum, & ad litus consueque expectant, quandiu eum possent conspiceret. Feruebat uero vnus in eis spiritus amoris: & ideo non se poterant continere.

Ille uero solutis carnis quidem, non cordis, ad spectibus, longa corporis attenuatus macie, tandem peruenit ad palatium. Vbi suscepto eo ambitiose ab omnibus, quaesitum est, quomodo ei celsitudo Regia satisfaceret: quia timebant pro tanti viri iniuria, futurum discrimen incurere. Tunc beatus senex uidentis pudore animi talia meditates, proruit ad medium, & uerecundam Regis mentem blandis deliniuit affectibus. Persuasit autem, nil eum de huiusmodi facto in animo retinere, sed omnia Dei iudicio deputare debere. Interea, tum eodem cogente Principe, compellitur recipere suum sanctae uitaes coenobium, flagitantibus filiis suis, ut eum saltem quocunque modo recipere meruissent. Ad quos cum aduenisset diu desiderata, ut pijs eorum completeretur iam iamque amplexibus, vexabat eum salutis inimica febris, ita ut gemini affectus singulorum animos sauciarent. Pugnabat siquidem in singulis moeror compassionis, & laetitiae feruor: eo quod uiderent membra charissimi viri saeuissime laniari, pro quo libenti animo etiam uita quam fortes dispendium sustinerent. Vincebat autem omnes, nunc iucunditatis magnitudo, nunc lachrymarum effusio, & extollebant simul mixtum usque ad caelum letitiae laudes, ut in eo Dominum illuc aduenisse nullus ambigeret, cui ita suscepto congratulantur omnes, idemque benignè allocutus est uniuersos.

Sed cum ibidem aliquantisper dulciter quieuisset, charitatis officio iucundatus, iterum ab Augusto gloriosius accersitur, & redit ad palatium. Vbi cum introisset, uelut quidam ait, uirtutum radijs illustratus, quia uenit Titan, marcescit sidera. Apparuit autem illic nudata insipientia, quae tegebatur pallio caliginis, & factus est stupor nimis, quis Senatum populi ad tantam ineptiam deduxisset. Qui, comperto non parum eos inuidia fuisse delusos, duxerunt in irritum, penè quicquid per hoc tempus, ut eis uisum est, argumentose tractauerant. Soluitur itaque ceu multorum captiuitas, eorum maxime, qui ex Regio pollebant semine: redditur in vno libertas omnibus, quocunque in loco tenerentur, nisi quos uita prius mors priuauerat. Tum deinde quorundam tonsura, propter furoris sequitiam illata, transijt ad coronam, & dant Deo spontè, quod dudum inuiti quasi ad ignominiam susceperant. Quid plura? Ipse gloriosus Imperator publicam ex nonnullis suis reatibus poenitentiam suscipiens, factus est omnium humilimus, qui quasi Regali elatione sibi pessimus persuasor fuerat: ut quorum oculi offenderant in delicto, satisfactione Regia sanarentur, praesertim quod eius uelle cunctos considerare, eiusque nolle conspiceret, manifestum non ambigitur. Sed nisi reuersus esset ueritatis assertor, interea minime patuisset, quo lethargico spiritu premerentur. Vnde etiam matura senectus ceccitatis eorum uulneri, Christi antidoto mederi persuadendo curabat.

Ac deinde studuit, ut iustitiae uirtus & sapientiae suas reciperent sedes: ut unusquisque sibi seruaret commissum negocium, & sua cuique largirentur iura. Porro nouitates uocum, & temerarias, iuxta Apostolum, praesumptiones uelut pestem in omnibus reprimibat. Omne igitur, quod in lege charitatis non inuenisset, inimicum estimabat Deo, & uelut uenenum repudiabat. Cumque his & huiusmodi praconijs, uelut aurum probatum per ignem, clarius enituisset, factus est omnibus decuplo honoratior, ita ut in ore omnium egregie resonaret. Amplectebatur autem cunctorum manibus, & quasi pater ab omnibus colebatur. Eratque Ecclesiarum magistris uelut humilitate filius, consilio uero & prudentia quasi subuector inclutus. Qui cum ita satageret indefessus, ut perfecti omnes & Deo digni inuenirentur: uidetur demum nouus renasci Francorum ordo, & aurora iustitiae quasi ab ortu surgere. Siluerat enim iam ex parte stratum furoris aequor, & uentosi ceciderant, ut Virgilius ait, murmuris aurae. Redierat, ut idem inquit, virgo

Accipitur
honorificè
in regis au-
la.

Redditur
suo mona-
sterio ab-
bas.

Fratres &
moerent, &
gaudent,

Reuocatur
ad palatium.

Ludouicus
Imperator
publicam
agit poeni-
tentiam.

1. Tim. 6.

Eclog. 9.
Eclog. 4.

virgo cupidinis, si parum liceat immutari, redierant & Saturnia regna: quia progenies bonæ mentis iam quasi cælo refulserat alto. Omnibus igitur circuncircâ eatenus satisfactionis studio illustratis, & suis cum eo summo fruētibus ocio, voluit se demùm his exuere curis, vt esset sibi met & Deo totus intentus. Sed nequaquam passi sunt sancti fratres, licet multam eis excusationem senectutis suæ prætenderet: quoniam quanto ætate maturior, tanto ad virtutum culmina tendentibus salubrior videbatur: præsertim cum vigore sancti Spiritus, & viriditate adhuc non exhaustæ carnis satis vigeret, curans se laboribus & vigiliarum negocijs fatigari, etiam plùs quàm iuuenem constantia sequi posset.

Quis enim vnquam tam feruidus, quàm idem fuerat? Et quis alterius tam crudelis arbiter, quàm ille sui videbatur? Fateor planè, quòd nunquam, nisi erga se quòd durior esset, necessitatem corrigendi habuit. Vnde cum à suis fratribus & filijs quàm sapè corripere tur publicè, cur sibi tam infensus esset, qui sic discretus omnibus habebatur, aiebat, ita dicens, vt læsos eorum animos mitigaret: Ego meî curam habeo, & prorsus vestro prouidebo famulo, nè fame aut laboribus fatigatus pereat. Sed hoc peractò, paululum delitescendo, non diù post resumebat esuriam & laborum negocia, ita vt vix iuuenilia membra ferre possent, quibus se parsimonijs & vigiliarum operibus affligebat. Attamen semper erat viroris gratia plenus, semper discreta macie satis admodum rubicundus: vultu quoquè decorus, & venustus ad spectu. Neque enim faciem eius ac frontem ignauus rugabat furor: sed totum eum matura hilaritas decorum componebat & aptum. Canities verò sancta eum candore niueo exornabat, & velut liliū super roseos amictus, hincindè coma capitis, quasi elata palmarum, super cutem renitebat: erat què, sicut scriptum est in Canticis, senex Cant. 5. noster candidus & rubicundus, electus ex millibus: ita vt culparetur in eo natura humana, quòd antequàm adulta sit, virijs corrumpatur. Et si velim laudare tantisper glebam corporis eius, multis confertam nitoribus, erit exiguum quod impendo, quia pulchrius in eo renituit, ex quo Deo dilectus & omnibus gratus fuisse probatur. Nec dubium, quin omnis caro fœnum, & omnis gloria eius, flos fœni. Verbum autem Dei, quod semper in eo sapientia vixit, manet in æternum. Caterum si nobilitatem & personam eius scribendo, quod Græcè *χαριστηριότης* dicitur, ad purum pingere voluero, ero ineloquens, super quem facundia Rhetoricæ artis, atque omnis eloquentia puto quòd muta sit: silebit illa Demosthenis oratio, & abyssus Tulliana conquiescet.

Et si verò secundum huius artis peritiam omnibus modis eius persona consideretur, vt possit laudi idonea in negotio approbari, non immeritò his antefertur, in quo multum, quod superest, felicius inuenitur. Consideratur autem Nomine, Natione, Patria, Genere, Dignitate, Fortuna, Corpore, Institutione, Moribus, Victu: quomodo rem familiarem administret, qua consuetudine domestica sit, affectione, arte, conditione, item altera conditione: Habitu, Vultu, Incessu, Oratione, Affectu. Istitis igitur modis consideratis, persona censetur: vtrum improbus quis ad negotium, an idoneus perhibeatur. Sed videre iam iuuat, an luculentus senex noster tot effloruerit præconijs, quot sunt ad laudem sui Declamatoricæ artis insignia. Nomine ergò harum in catalogo virtutum, primùm, an sit sapiens, quæritur. Et quis sapientior, quàm qui vniuersa cælestis magistri præcepta, magis quàm artis eloquentiæ, sollicitus seruans, studuit nõ admittere causa Dei quæ prohibentur, & seruare cuncta, quæ iussa sunt? Porro cum sapientia sit rerum humanarum diuinarumque cognitio cum studio benè viuendi: non dubium, dici posse sapientem, qui & quæ Dei sunt, Deo: & quæ hominum sunt, prudenter nõ administrare, & velit propter Deum. Hoc igitur negocium prudentis viri est: & ideo is, de quo quærimus, sapiens fuisse non ambigitur. Natione autem carnis, quod cunctis liquet, Francus erat: verùm & renatus in Christo, vbi & spiritu conuersatus, totus cælestis efficitur. Patria verò, quanuis hic natus verissimè videatur, Hierusalem illa cælestis fuisse, qua nusquam felicius habitatur, proprijs perhibetur meritis. Genere quidem, nobilium nobilissimus Francorum, vt paulò antè prompsi, profapia ortus: sed gratia demùm à Deo in filium est nobilius adoptatus: Quilicet dignitate regia magnus videretur, en maior effectus est sublimitate perennis vitæ. Fortuna nanque qua fuerit auctus, probatur illo in loco, quo dictum est:

Eius labores, vigiliæ, feruor, erga se severitas.

Cant. 5.

De hominibus dicit, qui corpora sua luxu & intemperantia enervat. Esa. 40.

Vide Cicer. lib. 1. de Inventi.

Laudatur Adelhardus ab attributis personæ. A nomine.

Sapientia quid.

Ita ferè Cicero 4. Tuscul. & 2. Off.

A Natione.

A Patria.

A Genere.

A Fortuna.

*augusto

Pauper in *augusto regnat habendo Deum.

A Corpore

Cant. 5.

Ibidem.

Ibid.

Ab institu-
tione.

Act. 7.

A moribus.

A victu.

Cicero lib.
1. de Inven-
tione.

Cicero ibi.

Pfal. 137.

Apoc. 16.

Matth. 22.

Genes. 3.

Luc. 10.

Apoc. 3.

Matth. 19.

Xenodochi-
um institut-
it.

Siquidem quia contempfit modica, ingressus Domini sui gaudia, sublimatur, & supra multa constitutus erigitur. Corpore verò, vtrum validus an decorus fuerit, fides probat, & morum eximietas. Vnde nec immeritò illi aptatur illud in Canticis: Caput eius, inquit, aurum optimum, comæ verò eius sicut elata palmarum: quoniam quicquid ad decorem ei collatum fuerat, sursùm ad Deum nitendo conscendere procurabat. Oculi eius velut columbæ desuper riuos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, quoniam totus ad specus eius simplex fuisse & solùm in Deum intentus creditur, neque felle concupiscentiarum immixtus, sed vera innocentia mentis lotus. Porrò genæ illius sicut areolæ aromatum, quæ confitæ sunt à pigmentarijs, videlicet à sanctis Doctoribus, omni flore doctrinæ & virtutum exornata oleribus. Manus illius tornatiles, sanctitatis formam exprimentes, & motu sphericò celeriter ad omne bonũ insistentes: plena hyacinthis, celi specie in celis thesaurizando renitentes, quæ multis replebantur muneribus. Venter eius eburneus, virtutum distinctus ordinibus. Guttur illius suauissimum, ob fauam eloquentiæ: & totus desiderabilis probitate morum, atque charitate eximia. Idcirco quærimus te, Pater, dum pascis inter lilia, quærimus quem diligit anima nostra. In lectulo enim per noctes quærimus te cum lachrymis: sonet vox tua, obsecro, in auribus nostris: vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Neque enim possumus te patrem non amare, quem pro nobis credimus ad futurum.

Iam si de institutione agitur, eruditus fuit idem alter Moyses omni sapientia presentis vitæ, quasi vnus ex filijs Regis: deinde perductus ad Sina, in quo ipsius Domini presentia illustratur, & familiaritate continua fruiturus ingreditur. Moribus verò quibus fuerit exornatus, testis est vita eius, quæ summis redolet meritotum infignijs, & præconijs quam maximis prædicatur. Victus nanque, quem Philosophi definiunt consummati operis esse fruitionis exercitium, vt perueniat ad quietem, Dominus erat, quem dilexerat, quem amaucrat, quem iugiter desiderabat. Gradus autem harum virtutum sunt, cum apud eos primùm ponitur affectio mentis. Porrò eadem affectio, est animi aut corporis ex tempore aliqua de causa commutatio. Deinde ex hoc quod afficitur, vertit se in studium, vt effectum sui obtineat. Studium autem est, animi assidua & vehemens ad aliquam rem applicata magna cum voluntate occupatio. Postquam habitus induitur acquisitæ rei, cum ad plenum id quod perfectum est, obtinemus, de quo scriptum est: Sacerdotes tui induantur iustitia, & sancti tui exultent. Felix quippe indumentum virtutis est, quo quisquis induitur, & custodit vestimeta sua nè nudus ambulat, hic nuptiali veste indutus, foras non eicitur: quam si primus parens noster in paradiso denique conseruasset, nequaquam apertis oculis nudus inueniretur. Vnde, sicut scriptum est, dum idem descenderet, expolauerunt eum latrones, & plagis impositis abierunt. Sed senex noster floridus, tali coopertus habitu, iam credimus, quòd audit: Ambulabit, inquit illi Christus, mecum in albis, quoniam dignus est, & non delebo nomen eius de libro vitæ. Tali quæ indutus habitu dum esset Pater eximius, exercebat se plurimùm, vt pro victus alimonia frueretur Christo, quem induerat.

Porrò restat, iuxta præfatam disciplinam, requirere, quomodò rem suam administrarit. Quid verò dicam, rem suam quomodò administrauerit, qui nec se sibi retinuit? Fecerat enim, quod audiërat à Domino: Si vis, inquit, perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me. Hoc impleto, ceterùm res ecclesiæ suæ quemadmodùm administrauerit, testes idonei sunt sancti fratres, quorum consilio vsus est & obsequio: Per quos ita cuncta disposuit, vt & omnibus satis esset, nec multum alicui superflueret, neque in vacuum quid periret, sed omnia ad Dei laudem humaniùs largirentur: fratribus salubria præsentis vitæ tribuens, & nociua quæque ac superflua rescans: hospitibus abundanter omnibus administrans, familiam quoque satis illesam à iugo seruitutis conseruans. Siquidem viduas huiuscæ familiæ destitutas, & calibes viros per singulas villas constituens, eis stipendia iugiter ministrabat. Orphanorum quoque & debiliùm, necnon & hospitiùm in eisdem locis, opportunius velut Xenodochium constituerat, vt res ecclesiæ huius suum omnes quasi patrimonium possiderent. Testem Deum habeo, quòd idem ipse huius ministros officij velut medicus sæpè instituebat, vt & ipsi excogitarent artificiosè, quomodò rerum aliquid eis ad comedendum pararent, & in huiuscemodi cibis eorum sanitas nè periret. Porrò Re-
gi &

gi & diuitibus, nostrorum nullus tam largus erat, idcirco vt in omnibus Deus largitor omnium glorificaretur: Beatius, inquam, multoties iudicans dare, quam accipere, atque medium inter paupertatem, quantum ex se erat, & diuitias propter alios semper incedere: idque vt ij qui habent, tanquam non habentes esse instruerentur. Iustum etiam percensuerat, vt omnes huius ecclesie famuli sic tanquam Patrem eum sentirent, vt tumidi quoque dominum eum esse non ambigerent: Insupèr ita eorum virtutibus fautor & institutor existeret, vt vitiorum quoque dominus, quanuis discretus, & seuerissimus fieret persecutor. Iam porrò qua domestica consuetudine fuerit, nouit mensura sancti oraculi, in quo fuit manna absconditum, & vna aurea: altare quoque incensi aureum, & virga Aaron quæ fronderat, habens illud (nempe, oraculum) xx. cubitos in longitudine, & xx. in latitudine, xx. quoque in altitudine: vt ex omni parte gemino denario consummatus, charitate Dei ac proximi, quadratura perpetua fulciretur: nec dubium, quin Dominus ei fuerit fundamentum. Intra quam mensuram attitulatus, sola nouit contemplatio diuina, quid senex noster pro suo more domestico tractaret.

Affectione verò ita illectus omnium bonorum incitamentis, vt super fraterna viscera charitatis officio ceu faculis vreretur. Deinceps igitur arte qua fuerit eruditus, patet: quia fecundus inuentus est eruditionis consilio. Prudentia namque, vt dicitur, mille oculis inspector, virtutum quoque disertissimus disputator: liberalium artium adeò vsque sanctissimus institutor, vt probares in eo illud beati Antonij: Quod sensus adinuenerit artem, & qui sensu sit integer, eum arte non indigere. De conditione iam vltra quid loquar, qui, vt prefatus sum, Regali ex progenie clarus refulsit: Nec non & de altera conditione: vtrum proprius, vt ipsi dicunt, adoptiuusve, an abdicatus fuerit, quid ingeram, quum & Bernardi filius fuisse, fratris Magni Pipini Regis, & Dei esse adoptiuus non abnuitur? Habitu autem quo fuerit infularus, constat paulò antè me dixisse, quòd Christus eius tunica talaris fuisse probatur.

Ceterum vestimentorum habitus, vix sufficiens, monasticus fuisse ostenditur, pro frigore potius membra muniens, quam honoris aliquid gerens. Dicebatur quippe à quibusdam pro ludo, lorica frigoris: quoniam erat pelliceus & quasi thorax circa viscera fomentum caloris. Vultu autem suauis idem, & statura palmae adsimilatus erat: eò quòd pulcher adspèctus & decorus esset, velut paradisi delicijs enutritus. Quàm pulchri gressus eius, & quàm speciosi pedes ad euangelizandum: quippe quibus expeditior damis, in calcementis ornatior filia principis. Porrò eius oratio quàm facunda, quàm plena sensibus, quàm suauis auditu manauit? Extant eius epistolæ, ad plurimos directæ, & omnium voces, qui nunquam se vberius aut expressius loquentem audisse testantur. Voce quidem canoriùs cygno mulcebat auditum: sed & melle dulcibus palato cordis melodia sapiebat. Erat autem omnis narratio eius aperta valdè, breuis ac lucida, quòd dictionis genus Oratores summis extollunt laudibus. Nil faculentum admiscens, neque dubium quid in sensu reseruans. At verò plano in clausulis procedens gressu, sensus eius fauissimus pinguisimo claudebatur sine. Erat igitur sonus assertionis expositio dictionum: ita vt voce formaretur proprius verborum intellectus, & suis singulæ partium qualitates restituerentur sensibus: Habens omnia membra narrationis capitulati distincta, & ad retinendum facilima, ad persuadendum verò vel dissuadendum promptissima: semper auidius ad intendendum promouens audientes, igne calidiùs ad desiderandum, torporem discutiendo, incitans desidentes. Quæ si facundia daretur mihi, luculentius explerem quòd conatus sum: nunc autem excusatio pro ignorantia, venia pro voto debetur: præsertim cum stylus nullius ad hoc negocium meliùs expediret, quàm eius, cuius vt vita præeminet, ita & sermo antecellit. Sed quia id ingenij vnda denegat, voluisse tantum, charitatis iura implèsse probabitur.

Restat nunc, affectu qualis fuerit, intimare. Sed quo artis ingenio pandam eius affectum animi, qui vno semper mentis ardore afficiebatur in omni vitæ negocio? Iugiter enim cupiens dissolui & esse cum Christo, se laboribus fatigabat: permanere autem in carne, propter nos necessarium, licet aliter fateretur, penitus sentiebat. Vnde toto annisu vitæ satagebat prodesse omnibus, mille, vt ita dicam, charitatum semper negocijs occupatus: præsertim quòd esset consilium totius patriæ, & pater omnium indigentium:

Erga diuites vt se gesserit. Act. 20.

1. Cor. 7.

Item erga familiam.

Heb. 9.

3. Reg. 6.

Ab affectione, Ab arte.

Athanasius in vita S. Antonij.

A conditione.

Parens S. Adelhardi.

Ab habitu.

A vultu, Ab incessu.

Ab oratione.

Ab affectu.

Philip. 1.

90
um: qui ore ac manibus, cum omni circumstantia facultatum, pro libertate Christi erat omnium seruus.

Quoniam cum esset semper accensus ardore, peruenit vsque ad Saxoniam fines, vbi iam paruissima cellula à sancto viro, suo equiuoco, Adelhardo nomine, sumptu huius monasterij ædificari cœperat, eò quòd idē beatus vir, quia suus fuerat nutritus & familiaris filius, intercesserat loco eius, dum ipse Hero in insula exul haberetur mundi, & pater eius radisi. Videns igitur pius Pater ac senex sanctissimus cœptum opus quòd pietatis esset officium, Regem adiit, & petiuit ab eo, vt daretur ei locus ædificandi: quia ille, in quo situm fuerat, non utilis aut aptus esse probabatur. Quod audiens Imperator Augustus, gauisus est valde, volens ei multa largiri, nisi retineret eum ipse, qui nulli vnquam concedebat sibi dare, quantum quilibet voluisset, sed quantum idem vel si modicum censuisset: agens semper illud Apostoli, quia beatius est dare quàm accipere. Accepta autem potestate à Rege, vt vbi vellet, illud ædificaret, elegit locum valde amœnum, & monachis nimis congruum ad habitandum: vbi & Rex postea plurima propter Dei omnipotentis amorem contulit beneficia.

Est autem locus, pergentibus ad ortum Solis de fonte Patris, situs supra litus Vuifiræ, in modum Δ literæ, vallis planitie collocatus: habet ad ortum Solis præfatum alueum, & montem porrectum in facie iuxta fluum. Porro à meridie montalius egrediens è fluuio, sinu tendit ad occasum. A septentrione verò alter eregionē pari situ pergit, quousquē sibi inuicem, viam per medium dantes, copulentur: atque ita in medio fit vallis, figuram Δ hoc modo, quantum recordor, exprimens, nec immeritò. Nam magister veritatis, diuino nūtu edoctus, talem elegit locum, qui & Christi nutrirer discipulos, & suo eos describeret charactere, & signaret situ. Nihil enim in omnibus Geometriæ figuris, triangulari consummatius aut perfectius inuenitur. Est enim hic numerus totius latitudinis & superficiei in Arithmetica solus principium: In Geometria idem planior inuenitur. Et quisquis diligenter inspexerit hanc figuram, neque in his artibus aliquid mirabilius reperitur, neque in nostra disciplina quicquam maius aut melius prædicatur, quàm Trinitas Deus verus. Igitur sine hoc numero formatum aliquid, nihil perfectum innuitur, videlicet sine principio ac fine, & horum medio inter principium atque finem. Hæc verò figura princeps est, vt dixi, latitudinis, eò quòd cæteræ omnes superficies in hac resoluntur. Ipsa verò, quoniam nullis est principijs obnoxia, neque ab alia latitudine, nisi à se, sumpsit initium, in sese ipsa resoluitur. Quæ si ita sursum erecta fuerit, vt ostensum est, igne charitatis flammare ibidem habitantes debere monstratur. Quòd autem ipsius à latitudine fit initium, ostendit larum Dei mandatum nimis, non nisi dilatato corde perfici posse. Quòd verò omnes superficies in se resoluit, liquidò signatur, quòd omnes reliquæ virtutes eius latitudine consummantur: & ipsa charitas non nisi Trinitatem colendo in vnitatem perficitur, vt vera perfectio, in his tribus vnitatis indiuidua teneatur.

Hæc idem me dixisse sufficiat, vt monstrarem, quàm prudens idem ac sapiens fuerit, quantoque charitatis ardore feruebat, qui talem ac tantum discipulis habitandum locum pararat, irriguum aquis, velut si minor Aegyptus esset, & alter paradysus Domini, venientibus de fonte Patris in ortum Solis. Verè, de fonte Patris, dixi: quia in Christo renati, creduntur exindē non solum ad ortum Solis, sed etiam ultra Solem vsque transcendere. Quem locum B. Pater Corbeiam alterius de nomine vocitauit, vt signum esset in posterum, à quo prius illud esset fundatum. Quis, mi pater charissime, narrare sufficiat prouidam doctrinam tuam in omnibus? Verè fateor, quòd quoties tuū recordor ad liquidum, miror satis, quàm prouidus eras in omnibus. Recordor enim doctrinarum tuarum, quibus eos alebas & instituebas tenellos de fide & charitate, inter quas etiam spem mediam collocabas, deque moribus & de omni doctrina vitæ. Qualiter etiam oblatas sibi res à quolibet suscipere debuissent, cum ipsis inter sollicitudinis negocia peragebas: commendans illis per omnia, vt in nullo terrenorum cupidi essent, neque quicquam vellent accipere, vnde alij grauarentur: & si hæredes essent rerum largitoris, cautè considerarent, nè fortè ipsi, quorum erat hereditas, postmodum inopes fierent. Hæc erat eius sollicita & pia consideratio in omnibus, quibuscumque præerat locis: vt neque inhonestum quicquam acciperet, neque aliquis quasi causa misericordiæ postmodum poenitudine premeretur.

Dice.

Exul man.
di, cuius pas
radisi.

Ag. 20.

Corbeia Sa-
xoniam fun-
datur.

Abbas Spā-
heimen ait
eā fundari
onē cepisse
anno Chri-
sti 822. qui
fuit annus
9. Imperij
Ludouici
Pij.

Psal. 118.

Corbeia du-
plex, Gallie
& Saxonie.

Vt iuniores
monachos
instrueret
S. Adelhar-
dus.

Dicebat enim, quòd multi, non solum rectores ecclesiarum, sed etiam ipsi ibidem Deo degentes, qui seculo renunciassent videntur, ob id decepti essent, quòd rebus nimis abundarent intantum, vt seculo seruire denuò cogerentur, qui mortui esse mundo debuerant. Quid, inquit, prodesse poterit rebus proprijs futuros expoliari heredes, & rursus eos mancipari negocijs secularibus? Constat igitur nos in praesenti tempore idèd Reipub. deseruire, quia ipsa nostris attenuata cupiditatibus, ex se subsistere non posse manifestè causatur. Et idcirco nos infelices, qui liberi esse in Christo debuimus, facti sumus turpissimæ seruitutis, etiam inuiti, serui. Occasione itaque accepta, quasi in Dei causa mundi militiã baiulamus, cum Apostolus dicat: Nemo militans Deo, implicat se negocijs secularibus. Neque enim à nobis exigitur, quòd necessaria tantum retinemus: sed quia superflua, vt ab ipsis dicitur, possidemus: & vnde miserati in possessione esse cupimus, indè angustamur in omni opere bono. Quapropter, filioli, estote contenti paupertate Christi, sine qua nemo est diues. Noueritis enim, quòd beati sunt pauperes spiritu, quibus regnum caelorum repromittitur. Et idèd fratres mei, nolite quasi pro pietatis opere, sectando auaritiã, possessionem æternam perdere. Estote igitur, quod vos æterna Christi vocatio esse voluit: vt paupertate Christi participando, diuites esse cum eo sine fine mereamini.

His & huiusmodi cum eos quotidie corroborearet ac confirmaret, construebatur ibidem, Deo agente, non solum monasterij, sed etiam caelestis patriæ fundamentum. Quid putas, quanto tunc gaudio afficiebatur eius animus, quantaque lætitia, cum Dei omnipotentis amor ita flagraret in eis, vt etiam omnis illa regio Deum per ipsos benediceret? Fateor itaque, quòd ad nos non nunquam rediens, præ amore pio & spiritali gaudio vix se poterat continere, hinc indè exultans atque gaudens, quòd Christus per eum glorificaretur in multis: nos quidem rigans ac pascens caelesti pabulo, illos plantans in Christo ac propagans, agebat vt fructum plurimum Deo ferrent. Itaque sic in omnibus se exhibens, Christi vices agere credebatur: etiam & forma humilitatis omnibus anteibat. Qui ita iugiter vno iubilationis afficiebatur spiritu, appetebat ingressionis campum: quæ ingressio, secundum B. Augustinum lib. de animæ quantitate, vna de septem, & sexta perfectionis est virtus. Quintus siquidem earum gradus, est Tranquillitas: sextus, ingressio: septimus, contemplatio: Quæ ita decentissimè possunt edici: In seipsa, dum anima qualibet secum ingreditur & versatur: Ad Deum, dum quotidie ardentè desiderando, ad eum ingreditur, ita dicens: Sitiuit anima mea ad Deum fortem, viuum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Apud Deum, cum iam claro lumine indefinenter contemplando ei inhæret, in quem desiderant etiam angeli prospicere. Quòd nunc Senex noster se peruenisse lætatur, lætatur meruisse, gratias agit, atque comprehendisse summo alacritatis animo amplectitur.

Vndè quid aliud dicam, quam illud Elisei: Pater mi, currus Israel, & auriga virtutum? Eccè nos quàm subito desolatos relinquis: & idèd quærimus te lachrymosa voce, & scrutamur mellifluos mores tuos manè in præcordijs nostris: nec vltquam pupilla oculi nostri silet, neque consolatur, nisi cum sibi te pro nobis melius adesse promittit. Recordamur enim, quibus nos lætabas vberibus, vel quanto in te Dei fruebamur oraculo, quantisque ferebamur alarum remigijs, & nutriebamur charitatis visceribus: ita vt si faxei essemus, tua nos molliret pietatis oratio. Omnia enim nobis omnibus factus eras, vt Christo nos lucrificeres. Quòd si ad speciale quorundam te vertisses negocium, vni in momento dabas vitæ consiliũ, alium interdum delinebas osculis. Porro illius manum stringens, alterius animum miro demulcebas affectu: atque ita omnibus vnus eras, & totus singulis. Fratrum verò nomina, licet scripta in viscera sanctæ sollicitudinis imponeres, de manu tamen certus eorum numerus diligenter scriptus penè nõquam aberat: idque idèd, vt omnes sedulo inspiceres, & mores singulorum apud te sollicitus pertractares. Iam enim de singulis tecum in iudicio disceptabas, nè damnũ postmodum de creditis ouibus sustineres. Benè igitur noueras, quid cuique expediret: & idèd omnibus exhibebas, quod saluti singulorum congrueret. Erat ergò discretio tua in nullo, quantum dici fas est, exorbitans à proposito, facilitate complendi, quæ singulis expedirent: generaliter verò procurando cunctis congrua. Nullum fermè per hebdomadã familiaritatis affectu non allocutũ relinquens: nullũ quem

in die generaliter, nisi ex aliqua impossibilitatis causa, non instrueres: omnibus præbens salubria, nulli prorsus denegans, vt credimus, necessaria. Idcirco filia Hierusalem, prout compellor dicere, flete hunc senem nostrum, & lamentum sumite. Flete virum, qui vestiebat nos charitatis coccino, desuper totum delicijs in textum, qui præbebat cultui ornamenta virtutum. Induite cilicium, & amare plangite: quia qui consolabatur nos, & fouebat quasi nutrix in gremio, sublatus est & recessit. Vnde ploras plorabit anima mea, & erunt lachrymæ in maxillis meis, quandiù non intueor, quem diligit anima mea. Putasne veniat mihi, pater, tempus, quando vel si quoquo modo liceat faciem speciemque vultus tui conspicerem?

a. mi. T.

r. d. m.

Maximum
sui mortu
us desideri
um reliquit

Moriturus
vt se gesserit.

Oratio eius
ad fratres.

Luc. 14.

Iob 7.

Pfal. 37.

Ioan. 4.

Quid igitur terribilius humanis aspectibus videri potest, quam tui vultus erant ad spectus in hora, cum nobis indulgentiam daret? Præceperas enim, petebitis nobis, Pater, vt omnes humi sederemus: quatenus tu os nostrum ex integro, & nos tuum erectis oculis potuissimus conspicerem. Quo, fateor, nil me ordinabilius à magistro audisse indultum, nilque flammantius aut horribilius aliquid me vidisse, quam in tuis oculis. Pressius itaque enucleans sensum, ita affati in cunctis es locutus: Ecce, inquis, de creditis ego ouibus rationem redditurus venio: vos autem, o mihi commissus grex, de obedientia & inobedientia vestra sententiam excepturi, attendite, quod idem, qui nunc adfesto, in tremendo iudicio vobis coram adero, & quid de talentorum pecunia sim lucratum, vel quomodo illam expenderit, præsentabo. Attamen interim si quid est, in quo excessi in vobis sciens aut nesciens, volens nolensve, indulgete, prout ego iuxta quod oportet, si quid est quod meum sit indulgere, vice Christi relaxo. His igitur tum ita præmissis, plenus feruore spiritus recessit, quasi iam futurus arbiter in suo: vt instrueret se, quasi contra spiritalia nequitia tunc in caelestibus pugnaturus, rationem villicationis suæ redditurum: licet semper quasi in mortis articulo pertractasset, tunc tamen velut contra legiones iturus, diligentius mentis aciem disponebat, si forte ludibria huius vitæ sine impedimento posset effugere. Sed quia occurso decuplum eius viginti millibus superare legitur, semper que pacis sunt, Dominum precabatur: Domine, inquit, pone me iuxta te, atque ita cuiusuis manus pugnet contra me: alioquin turmas non effugiam iniquorum, quia tu solus inuentus es inter mortuos liber. Venit enim ad te exactor, & in te non inuenit quicquam, quod suum esset. Idcirco fac me firmiter in te inhaerere: vt & ipse per te tuo in corpore mali totius inueniar liber.

Qui totum se ita discutiens, adhuc inuenit in se qualiacunque, quasi nodum exhausta, & præcepit ea coram quibusdam fratribus exponere, (quorum vnus, etsi indignus, ego eram) interrogans, si de his se in iudicium merito venturum fore pertimesceret. Quibus auditis, iuxta diuinam scripturam percensuimus, non ad eum pertinere, quæ ipse quasi sua longè diuic; plangebatur. Quid putas quam subtiliter secum reliqua dispu-

disputabat? quàm sibi seuerus erat, qui pro alienis etiam, vt pro suis, se puniebat? Interea singulos de singulis monens & instruens, aiebat, vt post obitum suum in electionis pace, castè ac rectè secundùm Deum inter se conuenirent. Exposuit etiam fidem suam coram quibusdam ex nobis, penè & omnem doctrinam quam docuerat, vt ex hoc eam firmiùs commendaret pectoribus nostris. Hinc est, quòd tali absentes mœrore suffundimur: indè verò gaudentes sumus, quia de Patre talia recoluntur. Hinc ad hoc afficimur, ad aliud hinc protrahimur. Plangimus in eo siquidem maturitatem morum, fidei firmitatem, soliditatem spei, charitatis fundamenta, ex integro altissimam Christi humilitatem, & ditissimam in omnibus largitatem: nec vt Saluator, inquam, miseram Hierusalè ego lugeo: sed ploro in vnius morte pariter omnes virtutes occubuisse: Non quòd nobis desit ille, qui abiit: sed quòd talem videre desinimus, quem sine lachrymis vix aut nunquam recordari valemus.

Quis enim sicis oculis eius recordabitur, in quo penè omne honestatis decus sublatum est? Aut quis non doleat præsidium totius Europæ subitò deperijisse? Vel quis sine mentis scrupulo poterit epistolarum eius nitorem eloquentiæ recitare? Quem si vulgò audis, dulcissimus emanabat. Si verò idem barbara, quam Teutiscam dicunt, lingua loqueretur, præminebat claritatis eloquio. Quòd si Latine, iam vltius præauditae dulcoris, non erat spiritus. Idcirco mihi charissimi o vos omnes, qui nòstis quid boni habeat tanti viri præsentia, & transitis per viam, attendite & videte, si est dolor sicut dolor nostrum omnium, Videte igitur, quàm subitò vindemiauit nos Dominus, & facti sumus squalidi, venustate sublata, Aurigo possedit nos, quia decus roseum versum est in fauillam.

Parauerat ergò se Simeon senex ad natalem Saluatoris accensis lampadibus occurrere, & Regem regum Dominum Iesum, procedentem de thalamo suo, vnus suis lætus suscipere: sed tetigit eum triduo ante natalem Domini validissima febris, dum iuxta consuetudinem noctis medio in basilica fletet. Qui ita perdurans ad vigiliis vnà cum fratribus, hostiam iubilationis in pectore Domino consecrabat: & quanto, vt multi testes sunt, altiùs voce canebant chori, eo ampliùs idem flebat in iubilo. Sicque se pertrahens ad matutinorum vsque laudes, nec minùs amore Christi febricitans elanguebat, sicut scriptum est in Canticis: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore languo. Et dum quotidie magis magisque multis premeretur doloribus, spiritum non relaxabat, semper Deo intentus. Disponebat igitur ita omnia prouidus, ac si nihil mali ferret in corpore: instituens & ordinans ita singulas officinas, vt nil finis eius imperfectum inueniret, præcipue vt & sanctus dies dignis celebraretur honoribus. Quo peracto, vehementiùs cœpit virgeri febris: quotidie tamen ad oratorium B. Martini veniens, quem copioso amore in vita semper dilexerat, ibidemque Missas audiens, communionem sanctam percepit, donè vltimus dies vitæ, à noctis huius eum eduxit caligine.

Interim verò audiens beatus vir Hildemannus Episcopus, quem ipse monachum nutriërat, & per concessum Regis tanto Bellouaci sublimarat honore, sanctum egrotare patrem, aduenit illic, & excubabat iugiter ante eum, donè viuendi finem fecit, & cum proprijs manibus vnà cum cunctis fratribus sepeliuit. Qui dum aduenisset, gaudius est S. Pater alacritate maxima & lætatus, vt vix se ferret pro nimio exultationis gaudio. Agebat nanque Deo immensas gratias, quòd de huius eum cōsolaretur aduentu, & dicebat: Deus omnium institutor & rector, gratias tibi ago, quia non sum fraudatus à desiderio meo. Interea cum cœpisset idem S. Episcopus à nobis percontari, vtrum benedictionis oleo, sicut à beato Apostolo sancitum est, deberet perungi: interrogauimus eum, vtrumne vellet, quem proculdubio scieramus peccatorum oneribus nō detineri. Quod ille audiens, erectis oculis in cælum, cominùs obsecrabat vt fieret. Quid putas tum sanctus agebat animus? quantis tunc replebatur lachrymis: Erāt igitur oculi ad Deum defixi, manus verò ad cælos extensæ, inuitansque sanctum Spiritum, dicebat: Nunc dimittis seruum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace: quia percepi omnia tui mysterij sacramenta. Et nunc quid superest, nisi vt ad te veniam? Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis: tantum fiat voluntas tua. Alioquin sitiuerat iam idem diu venire ad fontem. Vnde & quasi iocosa voce, plenus grauitate fidei, frequenter dicebat: Hinc ibo, & ad Deum meum veniam: lætus, inquam, veniam, lætus moriar,

Peritia lin.
guarum &
eloquentia
S. Adelhar.
di.

Febre corp.
ripitur vir
sanctus.

Cant. 2.

Sub morte
quotidie
audit, licet
egrotus,
Missam.

Iacob. 5.

Luc. 2.

Matth. 26.

moriar, latusque transibo ingentes huius vitæ foucas: quoniam ad gaudia peruenturus sum sempiterna, longè mihi antè promissa.

His & huiusmodi dictis sedulo se armabat Christi miles, donè ingressus est locum tabernaculi admirabilis, in voce confessionis & laudis: vbi & innētus est exercitus multitudinis festa celebrantis. Ibi que iam senex noster tripudians, creditur præcinere: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Qui cùm quotidianis diebus adhuc in carne febricitans, immensis se Deo taliter commendaret laudibus, contigit subitò, dum solus apud se ageret, ad eum ingressum fuisse sanctum Episcopum: ad quem continuò exclamans, ait: Curre velociter, ô Episcopo, præcipio tibi, & osculare pedes Domini mei Iesu Christi, quoniam ecce adest. At ille audiens, valdè cōtremuit: quia quò iret, vel quid ageret, penitens ignorabat. Ille verò hoc dicto, recepit se sub silētio, & quieuit. Tum deinceps peracto die octauo natalis Christi, alacrius cœpit insistere, vt iam hinc ei celebratis diebus liceret abire, si quo modo ipse tandè perueniret ad festum, quod non non interceptum, neque morbo corrumpi potest. Et peracto igitur iam noctis mediæ spatio, ita adorsus est, & fratribus dicebat: O filij, semper mihi in Domino multum charissimi, scitote quoniam hodiè hinc ibo. datum est enim mihi iam hinc exire, ac videre (quod vtinam fiat) & apparere conspectui Redemptoris mei. Finitus est ergò iam cursus certaminis mei, & restat penitens, quid accepturus sim pro vocationis pramio vt ignorem. Credimus nos tamen pater, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, (alioquin vacuus est labor fidei) præsertim qui dicere cum Apostolo veraciter potuisset: Cursum consummaui, fidem seruauit: de reliquo quid aliud, quàm reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi iustus iudex in illa die?

Eccè quàm
modeste de
se loquitur
vir sanctus.
1. Cor. 2.
2. Tim. 4.

Matth. 27.

Felicissimè
decedit.

Eximia
laus S. Adel
hardi.

Thren. 2.

Gene. 3.
Ierc. 31.

Psal. 76.

Tum manè iam facto, accersitis nonnullis ex nobis, cœpit idem B. Pater vrgere, quatenus matutinas ocyus præuenirent. Quibus dictis, in laude Christi celestis eius lingua obmutuit. Tunc verò simul conuenientibus omnibus sanctis fratribus, cōmunionem sanctam percepit fermè hora diei prima, sicuti mos est: & cœperunt eum hymnidicis laudibus Domino cōmendare, ita perdurantes in eius exequijs, vsque in horam diei nonam. Tum idem, quando & Christus in cruce, emisit spiritum, vt daretur indicium, quòd cuius crucem in vita tulerat, quemque secutus fuerat, eius & in mortis articulo sequeretur vestigia, donè perueniret ad eum quem quæsierat, quem optarat, quem & diu de toto corde desiderarat. Quis, putas, tunc ea hora luctus omnium erat, & quàm præcipua fuerint lamenta monachorum? Attolebat autem fursum vox vna canentium in excelso, & fletus omnium deorsum singulorum scindebat peccata: quoniam, sicut alibi dictum est, & pium erat tanto viro congaudere, & pium erat eius abscessu flere. Quis enim non fletet, etiamsi de silice natus esset, ea hora, cùm inclytus Dei pastor hinc abiens cælos peteret? Ipse enim erat, bone Iesu, quem in toto ex omnibus solum Abbatem reperi: ipse ex vniuersis, quem alterius plùs quàm sua quarentem inueni. Qui sicut mater amat vnicum, ita quosque tenerrimè diligebat, atque vt solidiora caperent, inuitabat.

Quapropter, quæso, attendite viri, & videte vniuersi populi matrem Corbeciam flentem, quod est aluearium monachorum: flentem, inquam, ac dicentem: Ablatus est magnificus meus mihi, & nullus est, qui consoletur me ex omnibus charis: quoniam compleuit Dominus furorem suum in me, & fecit quæ cogitauit. Compleuit ergò, quæ præceperat à diebus antiquis: Terra es, & in terram ibis. Idcirco abijt charissimus mihi, & recessit. Reuersa est ergò virgo Israël ad ciuitates suas, & deinceps ambulat gloriosè super aquas redemptionis æternæ. Ipse nanque est, qui erat mihi votorum charissimus: Ipse conuertens animam meam, & custos vitæ meæ: Ipse qui confurgens pro nobis in principio vigiliarum, effundebat velut aquam cor suum ante conspectum Domini. Nunc verò posuit nos Dominus ad modicum desolatos, propter eum mœrore confectos. Idè ergò ponimus in puluere os nostrum, sperantes in misericordijs Domini, si fortè sit spes, vt peruenire possimus, quò iam pius patronus noster peruenisse creditur. Quod donè fiat, donè optata dies veniat: hæreat lingua mea faucibus meis, si tu non meminero pater Adelharde, si non te proposuero in principio recordationum mearum. Alioquin obliuiscatur me dextera mea, nisi nomen tuum laudesque pandam. Credo mi charorum charissime, quòd prius maternus amor perire possit, quàm nos te non diligere. Quia etsi illa suorum obliuiscitur, nos tuum nunquam obliti erimus: sed dum

viros religione nobiles, dabis forsitan & tu non impari voto virum Deo dignissimum. Neq; infœcunda tunc eris, cum inter reliquos istum etiam Domino de terra pulvere generabis: immò latabunda & gaudens veniendo venies, saltem paucos ferens manipulos. Idcirco confortare & robustius age, donè Amalec occurrit in via, quoniam alter Iosue iam tecum dux & præuius virtute, pugnat in acie. Fulci igitur istum, iam in capite inter plurimos dimicantem: Attende & illum in monte iam cum Domino, palmas ad sublimia porrigentem. Hic pugnat, ille orat: hic hostem premit, ille vincit. Iste nanque est, charissima mihi mater, fratrum amator, & populi Israel. Hic, qui multum orat pro suis charitate perpetuus. Hic qui iugis, vt credo, intercessor erit pro ciuibus. Vnde & Domine, iuxta B. Ambrosij vocem, quia nemo habet quod alijs plus deferat, quàm quod sibi optat: non nos ab illo post mortem separes, quem in hac vita charissimum sensimus: Sed vbi es, nos facias esse simul cum illo, vt vel sic eius perpetua visione apud te fruamur in Christo, quem propter te in hac vita charissimum valdè dileximus, nunc in pace Christi sepulcrum.

Vbi eius corpus conditum sit.

S. Adelhardi epita- phium.

Sepulta sunt autem decenter membra charissimi senis, in Basilica B. Petri Apostoli sub fastigio inter eiusdem mediocrimæ quatuor Ecclesiæ centra, teætus polito lapide: super quem octonis sculptum versibus musici carminis haustu dignè legitur:

Hic iacet eximius meritis venerabilis Abba,

Noster Adelhardus, dignus honore senex.

Regia prosapias, paradisi iure colonus:

Vir charitate probus, moribus atque fide.

Quem dum sub tumulo recolis tu quisque viator,

Cerne quid es, quid eris, mors quia cuncta rapit:

Nam post octauas Domini hic carue solutus,

Succedente die astræ petiuit ouans.

Et sunt ibidem perhumati quatuor circunquaque venerandi viri, qui fuerant vno eiusdem officio seruitutis, à Domino propagati. Quod factum non casu contigisse puto: sed vt quorum vna in Christo fuit militia, post Iesum Crucem sublimius eodem in loco ferre propriam, vnus esset & sepulturæ locus, qui eos duntaxat secundum similitudinem eiusdè Crucis insigniùs conuinceret. Quorù medius senex noster cernitur, super quem signa ad Horas diuini officij pulsantur, vt ex hoc clareat, iuxta quod prouenisse creditur, quia fuerit lingua eius cymbalum sancti spiritus, & inuitatorium ad diuini operis officium, ibidem dedicatum. Vnde & octoni versus, quod post octauas Domini obierit, titulatur: quatenus monstretur eum opere consummato, quò dudum omnes inuitauerat, ad octauam Domini, nullo literarum imminuto numero, feliciter peruenisse.

MARTYRIUM S. PETRI AVLANI, INTERPRETE ANASTASIO BIBLIOTHECARIO: QV ANQVAM necdum certum habeo, vtrum hæc illius versio sit: phrasis sanè videtur ab Anastasij dictione non abhorreere. Habetur autem in vetustis manuscriptis exemplaribus.

3. IANVARII.
S. Petri patria.

Constantia apud præsidem.

N illo tempore Petrus, qui & Balsamus, cum comprehensus fuisset apud Aulonam ciuitatem tempore persecutionis, cum esset oriundus à finibus Eleutheropolitanæ ciuitatis, oblatuſ est Seuero præfidi. Seuerus dixit ad eum: Quis diceris? Petrus respõdit: Nomine paterno Balsamus dicor: spiritali verò nomine, quod in baptismo accepi, Petrus dicor. Præses dixit: Quod tibi genus est? Petrus respondit: Christianus sum. Præses dixit: Quod officium geris? Petrus respondit: Hòc maius officium habere non possum: & quid esse potest super hoc melius, vt sim Christianus? Præses dixit: Parentes habes? Petrus respondit: Non habeo. Præses dixit: Mentiris. audiui enim te habere parentes. Petrus respondit: In Euangelio mihi præceptũ est omnia denegare, cum ad eius nominis venero confessionẽ. Præses dixit: Nõsti

Nōsti præceptum imperiale? Petrus respondit: Ego præceptū Dei mei nōui, qui est verus & perpetuus rex. Præses dixit: Præceptū est à clementissimis principibus, vt omnes Christiani aut sacrificent, aut diuersis pœnis interficiantur. Petrus respondit: Et veri perpetuiq; regis est præceptum, si quis sacrificauerit dæmonijs, & non Deo vero, in perpetuum eradicari. Tu iudica, si verè est in te aliqua iustitia. Præses dixit: Sacrifica dijs, audi me, & comple iussa principum. Petrus respondit: Ego manufactis dijs, ligneis & lapideis, quales vos estis, non sacrifico.

Præses dixit: Iniuriā nobis facis. Nescis quia potestatem habeo occidendi te? Petrus respondit: Ego iniuriam nō facio, sed quod scriptum est in lege diuina, hoc dico. Simulacra, inquit, gentium argentum & aurum, opera manuū hominum. Os, oculos, nares, aures, manus, pedes habent: sed de his neq; loquuntur, neq; vident, neq; odorant, neq; audiunt, neq; palpant, neq; ambulant, dicit Dominus. & subsequitur: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Si Dominus per Prophetam & spiritum sanctum hæc dicit, quomodò tu mihi dicis, quod iniuriā tibi fecerim, quia dixi similem te lapidibus & lignis mutis & surdis, in quibus dæmonia colitis, & me persuades tibi similem fieri? Præses dixit: Audi me, miserere tui, & sacrifica. Petrus respondit: Tunc me miserere, si non sacrificauero, & à veritate non discessero. Sed quia infidelis es, & nec mihi credis, nec legi diuinæ, quia qui dæmonijs sacrificat, eradicabitur, & semper mihi hoc ingeris delictum, fac quod tibi iussum est. Præses dixit: Adhuc gero patientiam, expectans vt tecū cogitans, sacrifices & saluēris. Petrus respondit: Superflua tibi persuades. fac iam, quod facturus es, & adimple opera patris tui diaboli. Nam & hoc non facturus sum, nec mihi Dominus meus Iesus Christus permittat, quem colo.

Præses iussit eum suspendi: cumq; fuisset appensus, dixit ad eum: Quid dicis Petre? Sacrificas, an non? Petrus respondit: Iube adhiberi vngulas: ego enim iam dixi tibi frequenter, quod nō sacrifico dæmonijs, nisi soli Deo meo, pro cuius nomine patior. Præses iussit eū fortiter torqueri. Cumq; vexaretur nimium prædicabilis Dei martyr, vocem doloris non dabat, sed tantum psallebat, dicens: Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. & iterum dicebat: Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini innocabo. Hæc eo loquente, amplius excitatus Præses, alios carnifices iussit accedere. Turba verò adstans, cum videret nimium sanguinē currere per pavementum, doluit, dicens ad eum: Miserere tui, homo, & sacrifica, vt te liberēs ab his crudelissimis pœnis. Sanctus verò Dei Petrus respondit: Hæc pœnæ nullæ sunt, nec mihi aliquem incutiunt dolorem: sed si negauero Deum meum, in veras pœnas, & in maiora tormenta perpetua ingressurum me esse cognosco. Præses dixit: Quid dicis Petre? Sacrifica, aut pœnitebis. Petrus respondit: Ego nec pœniteo, nec sacrifico. Præses dixit: Ego sententiā in te infero. Petrus respondit: Hoc est, quod tota auiditate expecto. Tunc Præses dedit aduersus eum sententiā, dicens: Petrum contemptorem inuidissimorum principum propter legem Dei sui, cruci affigi præcipio. Sic quoque venerabilis athleta Christi, complens agonem suum, dignus habitus est passionibus Domini participari. Martyrizatus est autem testis Christi Balsamus, qui & Petrus, apud Aulonam ciuitatem tertio Nonas Ianuarij, sub Maximiano Imperatore, regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est gloria in secula seculorum, Amen.

IN GORDIVM MARTYREM, MILITEM CAESAREENSEM, ORATIO BASILII MAGNI, EIUS

insigne martyrium egregiè depingens.

Natura lex est apibus innata, fratres dilectissimi, vt nisi rex prius agmen præcedat, ab aluearibus nusquam discedant. Vos autē Dei populum, cum nunc primum ad martyres, tanquam ad flores caelestes exeuntes, & huc frequentes conuenire viderim, quo id duce feceritis, exquiro. Quis ingentē hunc æstum excitauit? Quis hyemalem hanc tristitiam in vernam serenitatē commutauit, vt populus ex ciuitatis ædificijs, tanquam ex apum aluearibus, hilaris egressus, ad suburbanum decus præclarumq; martyris stadium conflueret? Quoniam igitur &

I nos,

Psal. 113.

Adhibetur ei tormēta.

Psal. 26.

Psal. 113.

Contemnit immanes cruciatus.

Cruci affigitur.

Est homilia 19.

In Græcorū Menologio festū S. Gordij habetur 3. Ianuarij.

Prou. 10. iu.
xta LXX.

nos, infirmitatis nostrę oblitos, celebritas martyris excitauit, agę & ipsi quoquę, quantum voce contendere licet, veluti bombantes apes, vernantibus floribus circumfusa, præclara ipsius gesta personemus: rem quidem piam agentes, simul & gratam ijs qui adsunt. In laude nanq; iusti populus lætabitur. Salomonis lectio nobis nupër recitata, quidnam per latentem huiuscemodi prouerbij sensum sibi velit, mecum ipse cogitabam: an fortę dicat, quod populus oratione magnifica, ac planę culta rhetoris cuiusdã potentis, quę auditorum aures demulceat, oblectetur: præterea sermonis ornatum, rerumque inuentionem ac dispositionem elegantem exoptet. Quod profectò mihi veri simile non videtur, cum ipse nusquam huiuscemodi dicendi genere vsus fuisse inueniatur. Nam & sanctorum memorias, orationis & eloquentiæ fucò prosequi, non fas erat admonere, illi præsertim, cuius scripta sermone simplici, nulloque styli apparatu conspiciuntur.

Res gestę
Sanctorum
quo fructu
cõmencor
rentur.

Quis ergò illorum verborũ sensus? Is videlicet, quod populus spirituali lætitiã gaudet, si eorum tantum admonetur, quę iusti patrãrunt: atq; indẽ ad amulationẽ rectẽ factorum ab ijs, quę audit, accenditur. Illorũ enim, qui in fide claruerunt, historia simplex, velut lucem quandam Dei cultoribus ad virtutis iter ostendit. Quamobrem cum in sacris voluminibus Mosi vitam, morumq; lenitatẽ, nostrã naturã magnoperẽ optatam, narrante spiritu sancto audimus, statim emulamur. Quod si reliquorum facta vitiorum eloquentiã floribus ornantur, sanctis tantum ad ea, quę maxima gessere, demonstranda, sat fuerit oratio simplex. Itaque dum vitam eorum, qui in pietate conuersati sunt, exponimus, Dominum cumprimis per seruos suos glorificamus: Deindẽ & iustos ipsos testimonio eorum, quę scimus, celebramus, & populum per auditum rectẽ factorum exhilaramus. Ioseph dum audimus aut legimus vitam, illius assequi castitatẽ magnoperẽ cupimus. Si verò Samsonis narratur historia, ad illius imitadã fortitudinem accendimur. Sacra igitur schola, præcepta rhetorum aut instituta non sequitur: nudam rerum expositionem pro encomijs habet, quam & sanctis, ac nobis satis esse existimat: illis quidem ad virtutis eorum præconium, nobis verò ad imitationis gloriam atque formam. Encomiorum nanq; lex est, patriã dignitatem ostendere, generis originem ex alto repetere, educationis incunabula diligentius referre. Nostrum verò dogma hæc tanquam superuacua dimittit, & quę sunt propria ac vernacula, sectatur. Quidnam ego sum melior, si mea ciuitas olim magna bella gessit, aut de hostibus triumphauit? Si eadem optimo sit in loco sita, æstate ac hyeme, caliq; temperie fruatur? Si fertilis est visus gignendis, si ager pascendo pecori sufficiat, si meliores nutriat equorum greges, quã vsquam reperiantur? Quid, inquam, ista? An ad virtutem commendatiores nos reddere possunt? Nos ipsi profectò decipimus, si in montis cacumine cõstituti, nubes nos transcendere, ac sublime cælum nobis cedere videntes, hæc de causa nobis aliquid accedere existimamus. Ineptum insuper, si sanctis, qui res orbis vniuersas contempserunt, his esse opus commendationibus putamus.

Gene. 39.

Iudic. 13. 14.
15. 16.

Præcepta
rhetorum,
Christianis
vbi negli-
geada.

Igitur nostri tantum causa profectus, sat fuerit illorum celebrare memoriam. Non enim nostris indigent laudibus ornari, sed nos ipsorum vitæ historia & commemoratione, imitationis gratia, indigemus. Quemadmodum enim ex igne naturaliter emicat splendor, ex vngueto quoquę præstanti diffunditur odor: sic è sanctorum commemoratione gestorum, ad omnes provenit vtilitas. Fuerit haud modici momenti, eorum, quę olim gesta sunt, veritatem exactẽ tenere. Nam obscura quędam fama, viri huius præclara facta conseruans, ad nos vsque venit. Quamobrem pictoribus rectẽ comparabimur. Illi enim cum ex imaginibus imagines depingunt, vti par est, à prima forma plurimum recedunt. Nos item cum rerum gestarum adspectu caruerimus, valdẽ metuendum, nõ dicendo rerum veritatem atteramus. Verum quando eius hodiẽ festum celebramus, qui in huiuscemodi die certamen pro Christi nomine subiit, quantum ex eius historiã notitia deprendere licebit, enarrabimus.

Sanctorum
memoriã,
non illorũ,
sed nostri
causa cele-
brandam.

Historia S.
Gordij mar-
tyris.

Fuit hic martyr beatissimus ciuis noster Casarensis: ex quo non mirum, si nostrę mentis affectus ad eum potissimum dirigitur, quod profectò ad verum ac domesticum nobis facit ornamentum. Nam sicut arbores, quę bona ferunt poma, propriã bonitatis laudẽ nutrienti tribuunt humo: sic iste ex nostrę vrbis prodiēs vtero, ad summumq; gloriã culmen euectus, patriã, quę eum produxit atque aluit, honorem gloriosissimi martyrij tribuit. Lucunda nempe sunt quidẽ & externa poma, modò sapore delectent: sed

sed longè nostro gratiora gustui propria, quàm peregrina: præterquàm quòd & gloriam quandam nobis conferre videntur. Militiam exercuit, in qua locum admodum insignem tenuit, ità vt centum milites eius imperio parèrent: quodq; animi virtute & corporis viribus præcelleret, cunctis inter ordines militibus præstantior habebatur. Ea sanè tempestate, cùm tyrannus impius, qui tunc imperitabat, in Christianum nomen virus suæ feritatis effunderet, manumq; Deo inimicam aduersus Ecclesiam exerceret, tota vrbe præconis tuba sonabat, toto foro & per compita tyrannicum promulgabatur edictum, nè quis Christum adoraret: qui verò contra iussa faceret, morte plecteretur. Idola proponebantur adoranda omnibus, lapideaq; ac lignea hominum simulacra, pro vero numine colenda: & si qui recusarent, extrema intentabantur. Confundebatur tota ciuitas, quæ rei nouitate attonita, tota tumultuabatur. Christianorū domus singulæ vastabantur. Innocentiū facultates diripiebantur. Fideiū & ingenuorum corpora, carnificum manibus discerpebantur. Matres familiās per vicus trahebantur. Nulla iuuenum commiseratio, nulla senum reuerentia erat. Infantes, noxijs ac maleficis digna patiebantur. Complebantur supra modum carceres, domus insignes & opulentæ vacuabantur. Pleni saltus, plena perfugis loca deserta, ob vnum tantum crimen, quòd Christum colerent. Prodebat patrem filius. Pater filium accusabat. Frater aduersus fratrem insaniebat. Seruus domino insultabat. Adeò diabolicis artibus hominum animi affecti tenebantur, vt velut in tenebris agentes, sese minimè cognoscerent. Præter hæc autem, domus orationis, prophanorum manibus vastabantur: aræ sanctissimæ euerrebantur, nec erat oblatio vlla, nec thymiama. Diuinæ rei nullus iam locus erat amplius relictus. Cuncta moeror ingens veluti diffusa caligo occupabat. Sacerdotum collegia fugabantur. Sacer omnis conuentus cladem insolitam expauescebat. Dæmones verò tripudiabant, & nidore ac sanguine victimarum infecta cuncta dabant.

Gordius
centurio.

Inimici ho-
minis, do-
mestici eius.

Notent hoc
loco hære-
tici aras,
oblationes,
thymiama
&c.

Hæc igitur exempla crudelia cùm Centurio generosus conspiceret, tantorum malorum exitum præueniens, abiecto militiæ balteo, spontè sibi exilium delegit. Itaq; relictis honoribus, relictis omnis generis facultatibus, seruis, propinquis, amicis, voluptatibus & rebus alijs, quas ceteri maximè appetere, ac magno studio parare solent, ad vasta deserta & hominibus inuia loca contendit: longè secum meliùs agi putans, si in ferarū recessibus, quàm inter idola vana cum hominibus habitaret, Eliæ prophete secutus exemplum, qui cùm Sidoniorum conspiceret impietatem quotidie inualescen-

3. Reg. 19.

tem, in montis Oreb speluncam secessit, ac sese ab omni humana conuersatione, vt Deum quæreret ac videret, abdicauit. Vidit tandem, quantum fas est homini mortali. Eodem modo noster Gordius, spretis omnibus, vrbanos fugiens tumultus, fori clamorem, magistratum ambitionem, tribunalium fastum, obreçtatores, emetes, vendentes, peierantes, mentiètes, mimos, scurras, ceterosq; huiuscemodi generis homines, qui bus magna vrbes refertæ sunt, multosq; secum, tanquàm magnæ naues, alligatas puppibus cymbas per æquora trahūt. Insupèr visu audituq; ac animo à vitijs purgato & libero, Deum ipsum contemplando videre meruit, tum magna discere mysteria, quæ non ab hominib; nec per homines fuit edoctus, sed magno vsus præceptore, spiritu veritatis.

Humane
vite fallacia.

Quamobrem secū meditans, quàm sit fallax & inanis vita humana, ac somnij phantasmatis equiparanda, in supernæ illius vocationis amore exarsit, ac veluti fortis athleta, sese vigilijs, ieiunijs, orationibus, studijs demùm diuinæ eruditionis probè exercitatum, & ad certamen instructum animaduertens, hūc maximè diem obseruauit, in quo frequens ciuitas visendo equestri spectaculo erat intenta: quod hoc in loco ea tempestate in Martis, seu potius furentis bellorum dæmonis, honorem celebrabatur. Populus omnis ex edito spectabat, nec vllus deerat: non Iudæus, non gentilis, non item Christianorum multitudo, quæ negligenter viuebat, & cum vanitatis concilio commixta sedebat, non declinans conuentus malignantium, sed & ipsa tum equorum cursum & aurigarum agilitatē spectabat. Serui eo die ab opere liberi, pueri è scholis spectatum currebant, foeminae prostitutæ ac ignobiles aderant. Plenum erat stadiū, & omnis iam turba confederat, equestre certamen videre intenta.

Tunc magnanimus ac fortis heros per montis cliuum in theatrum properans, non

Vide admi-
randam S.
Gordij tū-
tatem.
Prou. 25.

populum horruit, non quàm hostilibus se manibus traderet, pensitauit: sed corde intrepido & animo excelso, quasi quædam continua saxa, aut arbores multas, eos qui circa stadium sedebant, prætercurrēs, in medio constitit stadio, complens dictum illud: Iustus vt leo

I 2 vt leo

vt leo confidenter agit. Quid plura? Adeò intrepido excelsoque animo fuit, vt cum in eminentiore theatri parte staret, ingenti voce, quam qui audièrunt, extant adhuc aliqui, exclamauerit, & clarè illud Apostoli ad Romanos dixerit: Ecce inuentus sum ab ijs, qui me non querunt: his qui me non interrogabant, palàm apparui. Quibus sanè verbis se in eum venisse locum significauit minimè coactum, sed vltro se ad certamen exhibuisse, Saluatoris exemplum secutum: qui cum per atram noctem minimè videretur, se Iudæis manifestauit. Omnium igitur oculos statim in se conuertit. Erat enim ad spectu horridus, & quod montana diu incoluerat, squalenti capillo, barba promissa, veste obsita, corpore toto aridus, pera præcinctus, baculo innixus. Quæ sanè omnia horrorem quandam vulgo adspicienti incuriebant, simul & eum illustrem magnoperè reddebant. Vbi autem quis esset, cognitus fuit, gentiliū simul & Christianorū clamor est ortus: his quidem ob gaudium sui cōmilitonis exultantibus, illis verò, qui repugnant veritati, iudicis animum ad eius cadem accendentibus, & iam ad mortem condemnantibus. Igitur clamor atq; tumultus omnia complebat: equos, currus, aurigas iam despiciebant. Frustrà rotarum stridor aërem verberabat, nullus aliud quàm Gordium videre mælebat: nullus quæ Gordium verba sonantem audire studebat. Totum denique theatrum murmure, morè venti per aëra sonantis, perstrepebat, & equorum cursum superabat.

Vbi verò per præconem silentium imperatum, conticuere buccinæ, sopita fistulæ, variâ musicorum instrumenta siluerunt, solus adspiciebatur Gordius, solus audiebatur. Hinc ad præsidis tribunal, qui tum in eodem loco sedebat, certamenq; instituebat, confestim adductus, & ab eo quisnam, aut cuius esset, interrogatus, & patriam & generis & dignitatis locū, quæ tenuerat, præterea causam fugæ ac reditus pariter enarrauit. Reuersus sum, inquit, palàm ostendens, quæ tua edicta nihil omnino curo, sed Iesum Christum spem meam, mecumq; præsidium profiteor: eumq; accepèrim te reliquos homines crudelitate superare, hoc sanè tempus explendo meo voto maximè idoneum sumpti. His sanè verbis velut ignis ira præsidis accensa, quicquid in eo furoris erat, in hunc subito conuertit. Præsto sunt, inquit, lictores, flagella, plumbata: corpus rotis scindatur, in equuleo suspendatur, omne tormentorum genus excogitetur. Feroces adsint fera: igni tradatur, gladio feriat, in altum barathrum deiciatur. Verùm parua hæc omnia viro execrando, digno qui non vna tantum morte intereat. Quin, inquit Gordius, damnum me facere profecto videor, si sæpè varijsq; modis extingui, variaque pro Christo pati supplicia nequeo. At ille his magis iritatus verbis, magisq; se lædi ac sperni ob talem loquendi licentiam existimans, naturali eius feritati vehementer accessit impetus, ac eo truculentior fiebat, quo ille constantior in contemnenda poena videbatur: cum nulla tormentorum ratione, nullis armis à cæpto proposito auerti posset: quin in caelum oculos attollens, sacra psalmodiarum carmina decantabat: Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo. Et rursus: Non timebo mala, quoniam tu mecum es. Et alia istis germana, quæ de sacris promebat voluminibus, ad animum confirmandum, & in proposito perseverandum maximè facientia. Tantumq; absuit, vt intentas horreret poenas, vt eas vltro in se prouocaret, supplicijq; moras vehementer increparet. Quid, inquit, tardatis? Quid statis? Corripite corpus: membra frustatim cadantur. Denique quodcumq; de me supplicium volueritis, sumite. Nolite mihi beatam spem inuidere. Quanto enim mihi plus tormentorum accesserit, tanto plus referam premium. Res enim in hac vita aduersa, nobis apud Deum perpetuam parant voluptatem. Si vulnera mille ac cicatrices patimur, in resurrectione splendido induemur amictu. Pro contumelia atq; ignominia palmas coronasq; assequemur. Pro vinculis & carcere, per ampla paradisi spatia læti vagabimur. Pro accusatione demum atq; iniqua condemnatione, gloriam ex Deo & angelis referemus. Minus vestre femina mihi sunt diuina, vnde immortalitatem perpetuaque gaudia metam.

Cum tandem vir beatus hac seueritate à fide obstinata auerti non posset, alia tunc via præses est aggressus. Illecebris & omni lenitate contaminare conatus est: cum præsertim diabolus hac vi soleat arte, vt timidos metu pterreat, fortes leniat atq; palpet. Quod imitatus præses, vbi illum rebus terribilibus non flexit, dolis ac placabilitate circumuenire querebat. Quamobrem magna se daturum spondebat: quorum alia tunc haberet, alia Imperatorem daturū ei affirmabat, locum inter milites illustrem, facultates, opes, quicquid denique animus cuperet. At ille nec sic quidem victus, præsidis infantiã ridebat,

Esa. 65.
Rom. 10.

Ioan. 18.

Nota Lect.
tor.

Obsena &
hiccius cō-
stantiam.

Psal. 17.
Psal. 22.

Res aduer-
sa sempi-
ternam cō-
sulant feli-
citem.

Verfuria
diaboli.

ridebat, qui compensare dignum aliquid supernis sedibus existimaret. Impius ille tunc laxatis iræ habenis, furore percitus, ensē vaginā diripit, li s̄ corē coram̄ ad stare iussit, & manu & lingua nefanda, ad viri damnationem se accinxit. Ad tribunal omnis theatri multitudo conuenit: reliquus verò populus, qui adhuc in vrbe fuerat, prorumpens, ad hoc nouum properauit spectaculum, quod & angeli & homines verebantur: demones verò perhorrebant. Quid plura? Concurrentibus eò cunctis, vrbs penè vacua facta est, fluminis instar tota incolarum multitudine extra urbem ad locum martyrij confluenta. Matres familiās nobiles, ignobiles properabant: domus sine custodibus relicta, tabernæ negociatorum desertæ, in foro venalia disiecta iacebant. Ex hoc tantum vrbs ruta, quòd omnibus extra mœnia egressis, nemo intus remanserat, qui nefas aliquid perpetrare posset. Serui, ministerio neglecto, auidi spectandi erant. Qui etiam publico non fuerant adfecti, ad virum hunc accurrebant. Virgines tunc primò extra domos prodeuntes, marium vultus conspexere. Valetudinarij ac senes ipsi quoquē extra muros contendebant.

In tanto itaq; ciuitatis concursu, beatum Gordium, alteram vitam iamiam per mortem corporis spectantem atq; tenentem, necessariorū amicorumq; turba circumstibat, amplectebantur, oscula dabant: demum flentes adhortabantur, nè sese in ardentibus flammis conijceret, nè florem proderet iuuenturis, aut æthereas auras, solisque dulces iubar relinqueret. Nonnulli quando à fide omninò auertere non poterant, aut fas putarent, quibusdam eum verisimilibus aggrediebantur rationibus, & Christum tantum corde si cuperet retinere, ore autem negare suadebant. Non enim Deum verba, sed loquentis animum, inspicere. Hoc fermè modo exasperatum iudicis animum demulceri, & Deum nihilominus propitiū posse reddi a seuerabant. At ille tanquam cautes immora maris exagitantibus fluctibus, nulla vi, nulloq; verborum impulsu quassatus, in obstinato cœptoq; proposito inexorabilis permansit. Vt enim sapientis domum, supra petram adificatam, vis nulla ventorum, aut imber è cælo vehemens, nec torrentis impetus quassare potest: ita demum nec preces vllæ, aut minç constantiam eius in fidem Christi euertere potuerunt. Cumq; mentis acies huc illuc circuncursantem diabolium, & eius impulsu ac arte hinc lachrymas oriri, indè vim eloquentiæ suadendique copiam subministrari animaduertet, illud Domini verbū flentibus ait: Nolite flere super me, sed flete super Dei inimicos, qui in Christianos continuò grassantur. Ipsos, inquam, flete, qui ignem nobis parant, sibimet gehennæ incendia, iramq; in die iræ thesaurizantes. Meum sollicitare aut emollire animum desinite. Ego enim pro nomine Domini Iesu Christi mille pericula milleq; mortes, si opus foret, adire sum paratus. Alijs verò, qui Christum ore negare adhortabantur, respondit: Lingua quidem, quam Christi beneficio retineo, adduci non possum, vt suum neget auctorem. Corde nanque credimus ad iustitiam, ore verò confitemur ad salutem. Num militaris ordo desperatam habet salutem? Nullus ne centurio pius erit? Primi centurionis exemplum succurrat, qui cruci Saluatoris assistens, eius diuinitatem per prodigia facta cognoscens, nō est veritus, adhuc iudæis furentibus in cæde, nomen eius palam fateri. Quod enim animo sensit, id ore subito manifestaui, Verè Dei filius erat iste. Alius item centurio, Christum adhuc in carne existentem, Deum & regem virtutum esse nouit, qui posset solo verbo opem suam per ministros spiritus egentibus adferre: cuius & fidem Dominus Israël iuniuerso prætulit. Cornelius item centurio angelum Domini videre, & per Petrum filius fieri meruit, cuius Dominus preces simul & eleemosynas respexit. Horum igitur centurionum libenter discipulus & imitator esse cupio.

Negem ego Deum meum, in cuius cultu sum educatus? Nōne cælum, sol & astra omnia, lumen mihi clauderent suum? Credam profectò humū, quam pedibus tero, mihi ruituram. Nolite errare. Deus nequaquam irrideri potest. Ex ore nostro nos iudicat. Ex nostris, inquam, verbis nos seruat & damnat. Nōne tremendam Domini sententiam audiuistis: Qui me negabit coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui in cælis est? Mihi consulitis, vt Deum nō esse dissimulem? Quamobrem? Vt vitā pro rogem? morrem differam? dies adijciam? At supernæ vitæ longæuos perdam annos. An vt corporis cruciatus effugiam? At sic nō videbo bona iustorum. Nam iri perditum dedita opera, & fraude ac dolo sæuas tartari poenas mercari, manifesta insania est. Vobis igitur consulo: si malè sapitis, sapientiam ac veritatem discite. Si verò dissimulatis, tem-

Improbum
& stultum
consilium.

Luc. 23.

Rom. 10.

Matth. 27.
Matth. 8.

Act. 10.

Galat. 6.

Luc. 19.

Matth. 12.

Matth. 10.

Philip. 2. poriq; obsequimini: vos hortor rogoque, relicto mēdacio, vera loquamini. Dicite, quoniam Dominus noster Iesus Christus in gloria est Dei patris. Nam hanc vocem emittet lingua, quando in nomine Iesu omne genu flectetur, caelestium, terrestrium, & infernorum. Omnes profecto morti sumus obnoxij, sed non omnes in clytā martyrij mortem sortiuntur. Non igitur naturalē vitæ cursum præstolemur: mundana funera, supremas nostrorum lachrymas despiciamus: cælestem gloriā violenta immaturaq; morte præueniamus. Velociter ex hac vita, quæ potius est interitus longus dicēda, breui quidem labore ad vitam veram commigremus. Quid miseri supremum ætatis finem, inutilem, sterilem, infructuosum, stultum, vanum, hominibus pariter & brutis communem expectatis? Quicumq; enim nati sunt, aut senio tabescunt, aut ægritudine corporis resoluntur, aut violento improvisoq; casu aliquo cōcidunt. Quando igitur omnino semel è vita migrandum est, martyrium pro Christi nomine, vt semper viuatis, alacriter assumite, ac vitæ, quam omnino relinquere oportet, nè parcite. Sit pro necessitate voluntas. Quamquam etiam si sempiterna essent terrena ista, nihilominus sic quoque pro caelestibus commutanda essent. Verum quoniam fluxa fragilesq; sunt, & illorum comparatione magnoperè indigna: quis furor, in his inuigilare, & illorum studio spem illam beatam, credentibus repositam, negligere?

Crucis signo se munus nit.

Hæc ubi dixit Christi miles, crucis se signo communiuit, & animi magna cōstantia, vultu intrepido, colore nusquam mutato, ad supplicium hilaris contendit: ubi tantam cordis præ se ferebat alacritatem, vt non licetorum, sed angelorum manibus se committere videretur, qui subito post interitum, sublimem eum in cælū deferrent. Ad hæc tantus illius populi clamor ac tumultus est factus, vt vel tonante cælo nunquam similis sit auditus. Hoc igitur huius præclari martyrij certamen fuit. Hoc hodierna dies spectaculum vidit: quod proculdubio tale est, vt nec temporis diuturnitas vnquam abolere, nec longæ consuetudinis fastidium tollere, nec aliud quippiam quam vis magnum exuperare valeat. Nam quemadmodum solem quanto magis adspicimus, tanto magis eum admiramur, nec vilo modo assidue vilescit: sic & huius viri sanctissimi memoria, quo maiori eam temporis spatio retinemus, eo recentior in nostris animis floret. In memoria enim æterna iustus erit. In terris quidē, dum terra durabit: in cælis verò apud æquum & altissimum iudicem, Dominum nostrum Iesum Christum: Cui honor & imperium in æterna secula, Amen.

Psal. III.

VITA GENOVEFAE SANCTISSIMAE VIRGINIS, EX VETVSTIS MANVS SCRIPTIS CODICIBVS
descripta, sed mutato stylo, per F. Laurentium Surium.

3. IANVAR.
+ septem

Hæresis Pelagiana in Britannia.

Virgo sanctissima Genouefa in Nemethorensi parochia, quæ à Lutetia Parisiorum quatuor ferè milliaribus abest, Seuero patre, Gerontia matre, progenita est. Ea quâtam ab ineunte pueritia Dei gratiam adepta sit, quamque deuorè & religiosè à teneris annis Deo seruièrit, fidelium auditui profectuique valitura, vt habet textus historiæ eius, edita in titulis verba testantur. In Britannijs grassante hæresi Pelagiana, acciti sunt ad eam reprimendam præclarissimi antistites Germanus Antifiodorèsis & Lupus Trecafenus episcopi. Illi ergo iam carpentes iter, ad supradictam parochiam tum orandi, tum manendi causa diuertunt. Occurrit autem illis vtriusq; sexus ingens turba vici illius, benedictionem petens, & inter alios Genouefa quoque adolescentula, parætum vestigijs insistens, illis obuiam processit: quam cum sanctus Germanus procul esset intuitus, nescio quid in ea futuræ gratiæ & sanctitatis, Deo reuelante, præsentens, mox & nomen & parentes eius coepit inquirere. Cumque circumstantes & nomen & parentes illi indicassent, sanctus Germanus ait ad parentes: Vestra hæc est filia? Nostra est, inquit illi. Et Germanus, Felices vos, ait, tam venerandæ prolis genitores, Deinde abeunt ad ecclesiã, & persolutis horæ Nonæ precibus, sanctus Germanus parentes vnâ cum filia ad hospitium suum ire, puellamque Genouefam postridiè